

DRUŠTVENO-EKONOMSKI RAZVOJ U OVISNOSTI O MODELU POREZNOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ivković, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:286429>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**DRUŠTVENO-EKONOMSKI RAZVOJ U
OVISNOSTI O MODELU POREZNOG SUSTAVA
U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

Prof.dr.sc. Nikša Nikolić

Student:

Josip Ivković

Split, rujan 2018.

SADRŽAJ

Sažetak.....	1
1.UVOD.....	3
2. UTJECAJ FINANCIJSKOG SUSTAVA NA GOSPODARSTVO	4
2.1. Međuovisnost financijskog sektora i gospodarstva.....	4
3.POREZI.....	11
3.1. Općenito o porezima.....	11
3.2. Kako se porezi dijele.....	11
3.2.1. Izravni porezi.....	12
3.2.2. Neizravni porezi.....	12
3.3. Prevaljivanje poreza.....	13
3.4. Koja obilježja porezi trebaju imati.....	13
3.4.1. Efikasnost.....	14
3.4.2. Pravednost.....	15
3.4.3. Izdašnost.....	16
3.4.4. Jednostavnost.....	16
3.4.5. Stabilnost.....	16
3.5. Pravednost u oporezivanju.....	17
3.6. Učinci poreza.....	17
3.7. Koji je porez efikasan?.....	18
3.8. Mrtvi teret.....	19

4. HRVATSKI POREZNI SUSTAVA I NJEGOVE NAJZNAČAJNIJE REFORME....	20
4.1. Uvod.....	20
4.2. Porez na dodanu vrijednost.....	23
4.3. Porez na dobit.....	24
4.4. Porez na dohodak.....	26
4.5. Doprinosi.....	29
4.6. Zaključak o poreznoj reformi u Republici Hrvatskoj.....	29
5. TEORIJSKE VEZE IZMEĐU OPOREZIVANJA I RASTA.....	31
5.1. Porezne iskrivljenosti i rast.....	31
5.2. Oporezivanje štednje i investicija.....	32
5.2.1. Utjecaj poreza na štednju pojedinaca.....	32
5.2.2. Utjecaj poreza na investicije.....	33
5.2.3. Oporezivanje i rizik.....	33
5.3. Oporezivanje rada.....	34
5.3.1. Utjecaj poreza na dohodak i doprinosa na kretanje plaća i zaposlenosti.....	34
5.3.2. Utjecaj poreza na potrošnju, na plaće i zaposlenost.....	36
6. TEORIJSKI OKVIR ZA RASPRAVU O VEZI IZMEĐU POREZNOG SUSTAVA I DRUŠTVENO-EKONOSKOG RASTA I RAZVOJA.....	36
6.1. Porezno opterećenje u CEE regiji.....	38
6.2. Usporedba poreznih politika u CEE regiji sa naglaskom na Hrvatsku.....	40
7.ZAKLJUČAK.....	46
8.SAŽETAK.....	47
9.POPIS SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA.....	49
10.POPIS LITERATURE.....	50

1.UVOD

Tema rada je analiza društveno-ekonomskog razvoja u ovisnosti o modelu poreznog sustava u Republici Hrvatskoj. Porezni sustav Republike Hrvatske prošao je kroz brojne reforme od osamostaljenja Republike Hrvatske. Pitanje koje se postavlja je koliko su te reforme djelovale (pozitivno ili negativno) na društveno-ekonomski razvoj. U radu su dane definicije značenja poreza i poreznog sustava. Nadalje se razmatra njihov međuodnos, odnosno jesu li porezi stimulatívni za pojedinca odnosno za cjelokupno gospodarstvo. U ovom dijelu rada pokušat ćemo opisati kako porezi utječu na gospodarski i društveni rast i razvoj. To je područje koje u velikoj mjeri obilježava suvremena kretanja kako na području javnih financija, tako i na području makroekonomije. Mnogi su ekonomisti pokušavali objasniti niže stope rasta i pojavu nezaposlenosti sredinom 70-tih godina sve većim porastom poreznog tereta u velikom broju razvijenih zemalja. No mnoge su dileme još uvijek ostale otvorene i čini se da je empirijska veza između poreza i rasta i razvoja mnogo složenija nego što se može zaključivati iz teorijskih analiza. Iako se utjecaj poreza na rast može promatrati kako sa stajališta promjene efikasnosti, tako i sa stajališta promjena pravednosti koje porezi unose u gospodarstvo, u ovom ćemo se radu prvenstveno ograničiti na utjecaj koji porezi imaju na društveno-ekonomski rast i razvoj mijenjajući efikasnost gospodarstva. Razlike u razvijenosti financijskog sustava, odnosno konkretnije poreznog sustava u različitim zemljama daju objašnjenje za različiti utjecaj na akumulaciju kapitala i tehnološke inovacije a koje su osnovne i glavne odrednice održivog dugoročnog društveno-ekonomskog rasta i razvoja.

2. UTJECAJ FINANCIJSKOG SUSTAVA NA GOSPODARSTVO

2.1. Međuovisnost financijskog sustava i gospodarstva

Financijski sustav obavlja nekoliko osnovnih funkcija: gospodarsko-političku funkciju, mobilnost štednje, alokaciju resursa, platežnu funkciju, korporativnu kontrolu, upravljanje rizikom i olakšavanje razmjene roba i uslužno-kreditnih funkcija. Svaka od ovih funkcija može imati značajan učinak na gospodarski rast jer se preko njih može utjecati na akumulaciju kapitala i na tehnološke inovacije. Bitan razlog nastanka financijskoga sustava, odnosno financijskih institucija i tržišta, su asimetrična distribucija informacija te troškovi prikupljanja informacija i obavljanja transakcija. Različite kombinacije informacijskih i transakcijskih troškova rezultiraju u različitim osobinama i organizaciji financijskih institucija i tržišta. Financijski sustavi zemalja Europske unije, kao i nove zemlje pristupnice EU-a, posljednjih godina prolaze kroz kontinuiran proces transformacije i dubokih reformi. Za razliku od razvijenih zemalja, makroekonomski utjecaj (utjecaj na gospodarski rast) financijskoga sektora u Hrvatskoj i u ostalim tranzicijskim zemljama, uspoređujući ih sa zemljama središnje i istočne Europe, još je uvijek nedovoljno obrađena tema. Veza između razvijenosti financijskog sustava i gospodarskog i društvenog rasta predmet je istraživanja mnogih ekonomista. Sam proces razvoja poreznog sustava i priključenja tranzicijskih zemalja u EU i integracija poreznog sustava u unutarnji porezni odnosno financijski sustav EU-a ima utjecaj na financijski sustav zemalja kandidatica, a time i na njihovo djelovanje u smjeru jačanja gospodarstva. Problematika koju ovdje treba istražiti jest konkurentnost financijskoga sustava, njihova učinkovitost i udovoljavanje preduvjetima gospodarskoga i društvenog rasta. Upravo je ovo problem koji treba konzistentno istražiti, dijagnosticirati i primjereno riješiti jer u protivnom može implicirati brojne štete za financijski sustav i gospodarstva zemalja. Dublji financijski razvoj, financijska integracija i inovacije su viđenje kao donosilac bolje efikasnosti i jačeg gospodarskog i društvenog rasta. Gotovo svi zanemaruju mračnu stranu financija, tj. financijske krize, a ona također utječe na gospodarski i društveni rast. Velika recesija koja je dovela do povećanja nezaposlenosti i ogromnih gubitaka u mnogim zemljama je isto tako potakla pitanja o utjecaju financija na gospodarski i društveni rast. Pokazatelji koji mjere financijsku veličinu, kao što su krediti i tržišna kapitalizacija su jako puno porasle u promatranom razdoblju. Slično tome, strukturne financijske aktivnosti su doživjele duboku transformaciju. Najveća prepreka u napretku istraživanja utjecaja financijskoga sustava na gospodarski i društveni rast jest u nepostojanju odgovarajućih podataka kojima bi se moglo

ocijeniti učinkovitost u posredovanju zbog čega se možda dosad dolazilo do pogrešnih zaključaka.

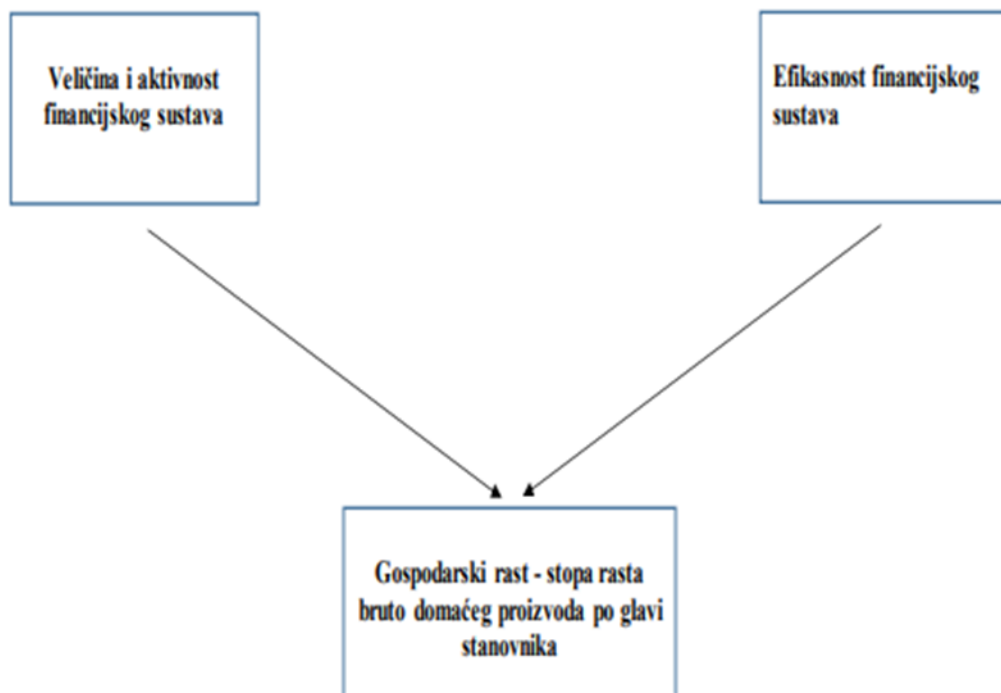
U dosadašnjim se istraživanjima ostavio velik broj neriješenih pitanja što izaziva veliku skeptičnost prema mjerama politike i davanju njezinih prednosti prema financijskom sustavu s ciljem uzrokovanja društveno-ekonomskog rasta. Manja pozornost se davala naglašavanju činjenica da se teško može razdvojiti pojedinačan utjecaj poreznog sustava na društveno-ekonomski razvoj od drugih povezanih činitelja. Stoga, kada se promatraju stagnirajuća gospodarstva teško je reći što ometa njihov rast pa se postavlja pitanje – je li to nedostatak financijskih sredstava ili manjak poduzetništva ili pak nešto treće. Značenje financijskog sustava za proces društveno-ekonomskog rasta i rast i razvoj u cjelini nije jednoznačno određeno. Na jednoj strani financijskom sustavu se osporava uloga u mogućem povećanju učinkovitosti, na drugoj se, pak, strani financijskom sustavu predaje odlučujuća uloga u upravljanju procesom reprodukcije i razvoja nacionalnog gospodarstva. Bez obzira na to o kojoj se strani radi, nitko danas ne dovodi u pitanje važnost ekonomske politike, pri čemu se financijskoj politici i financijskom sustavu, odnosno poreznom sustavu i pridaje odlučniji značaj i odlučnija uloga. Sustavni pristup financijskom sustavu omogućuje i sustavnu financijsku politiku. Brz razvoj financijskog sustava u industrijski razvijenim zemljama zahtjeva je i razvoj sustava suvremenih financijskih institucija koje su adekvatne potrebama, prije svega, investitora, a zatim i korisnika kapitala. Takav zahtjev se postavljao kao neophodan, jer je financijski sustav organiziran na konzervativan način postao kočnica daljnjeg razvoja tržišnih odnosa i financijskog sustava uopće. Reorganiziranje i prilagođavanje financijskog sustava novonastaloj situaciji i novim potrebama je bilo sporog karaktera iz mnogo razloga, od kojih je najvažniji bio razlog neizvjesnosti i rizika u poslovima sa novcem i kapitalom, što novac i kapital po prirodi stvari nose sa sobom. Tim činjenicama se može zahvaliti što su zemlje sa razvijenim financijskim sustavima obogatile svoju financijsku strukturu nizom novih, daleko fleksibilnijih i efikasnijih institucija od konzervativnih i sporo prilagodljivih financijskih organizacija. Najtipičniji predstavnici ovih efikasnih institucija na bankarsko-financijskom tržištu su svakako mirovinski fondovi. Veliki broj istraživača i znanstvenika došao je do rezultata sa neki pokazatelji nemaju dovoljnu statističku značajnost na društveno-ekonomski rast i razvoj kao i na razlike u rezultatima ovisno o tome koliko su pojedine zemlje razvijene, odnosno, koji stupanj razvoja kako gospodarskog tako i financijskog sustava dosegnuli. Kod razmatranja pokazatelja financijskog sustava postoje različita mišljenja pa tako i kritike na iste, tako da svaki od pokazatelja može

biti kritiziran ali također da i svaki sam po sebi nije idealan. Npr. veličina kredita privatnom sektoru ne govori o efikasnosti financijskog sustava. Povećanje kreditiranja može doći uslijed kreditne ekspanzije kad se očekuje veći rast. Ali ipak većina tih istraživanja je pokazala da veličina financijskog sustava utječe na gospodarski rast.

Upravo zbog ovoga zemlje s visokim dohotkom ne samo da imaju veći financijski sustav nego je to slučaj kod zemalja srednjeg i niskog dohotka, tako da je i efikasnost financijskog sustava veća.

Model utjecaja financijskog sustava na gospodarski rast može se prikazati grafički:

Slika 1. Model utjecaja financijskog sustava na gospodarski rast

Izvor: Prikaz autora

U većem dijelu istraživanja u kojem se promatrao utjecaj poreznog sustava na društveno-ekonomski rast i razvoj zemalja u razvoju došlo se do rezultata da je ta veza pozitivnog predznaka. Pozitivna veza između razvoja poreznog sustava odnosno financijskog sustava u cjelini i društveno-ekonomskog razvoja je prisutna i na kratkoročnoj i dugoročnoj razini. Za slučaj kratkoročnog rasta i razvoja poreznog sustava i njegova utjecaja na društveno-

ekonomski rast i razvoj, veći utjecaj i značaj imaju industrije koje imaju veća očekivanja u pogledu razvoja. Kada je riječ o dugoročnom rastu i razvoju poreznog sustava i njegova utjecaja na društveno-ekonomski razvoj, veći značaj se pridodaje industrijama koje su do tada imale zahtjeve za veće (kapitalne) investicije.

Naime, na nižim razinama razvoja, dok privatna financijska imovina još ne doseže velike vrijednosti, moguće je imati nerazvijeno tržište kapitala i prepreke za međunarodne tokove kapitala. Dok je kapital u zemlji rijedak, nije teško pronaći mjesta gdje će donijeti visoke povrate. Ali kako rastu finansijske imovine, a kapital postaje dostupniji, teže je pronaći dobre prilike za ulaganja. U takvim uvjetima temeljna dilema financijske politike postaje sve izraženija: ili će se razvijati domaće tržište kapitala i pružiti nove prilike za ulaganja u vidu raznih vrijednosnih papira, ili će se otvoriti vrata za odljev kapitala u inozemstvo i dati mogućnost ostvarivanja povrata na drugim, propulzivnijim tržištima.

Slika 2. Konceptualni model istraživanja utjecaja financijskog sustava na gospodarski rast

Izvor: Prikaz autora

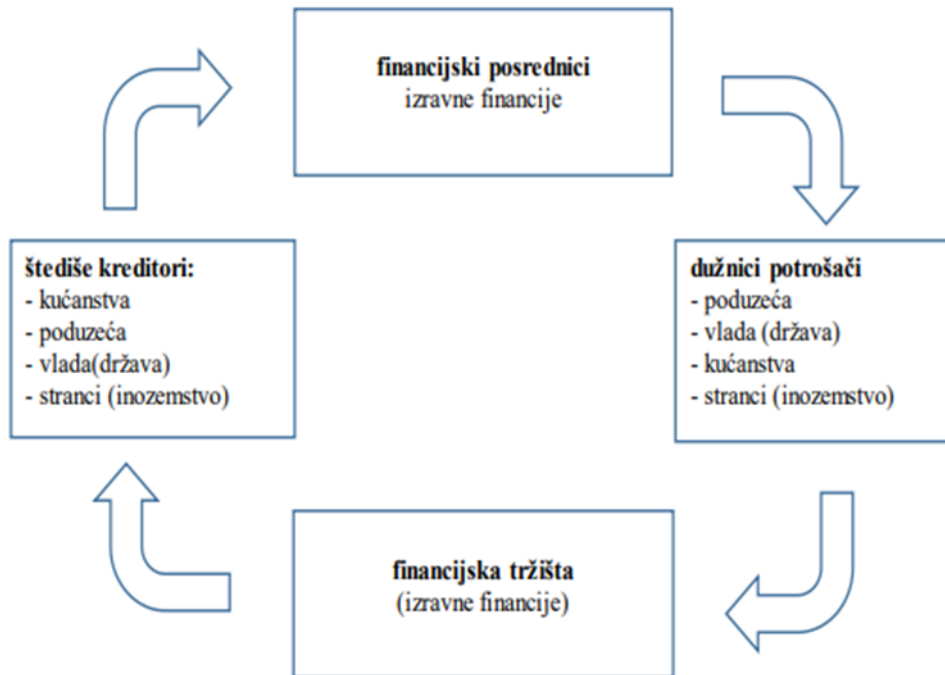
Postoje razlike u stupnju razvijenosti financijskih sustava zemalja. Doprinos financijskog sustava gospodarskom rastu i razvoju ovisi o njegovoj učinkovitosti u davanju kvalitetnih usluga ostalim sektorima nekog gospodarstva. Postoji izvjestan broj istraživača koji su radili na analizi veze između financija i društveno-ekonomskog rasta. Pojedini istraživači su dokazali da razvijenost financijskog sustava nema nikakav utjecaj na rast gospodarstava s niskom razinom financijske razvijenosti i visokom početnom razinom ljudskoga kapitala. U modelima kod tih istraživača jedno od ravnotežnih stanja vodi u zamku siromaštva kada financijski sektor nestaje i gospodarstvo stagnira. Drugo ravnotežno stanje obilježava

pozitivan endogeni rast i normalan razvoj financijskoga posredovanja. Na tragu tih istraživanja i uz primjenu regresijskog modela s pragovima dolazi se do zaključka da u zemljama s niskim dohotkom ne postoji statistički značajna povezanost između financija i društveno-ekonomskog rasta dok je u zemljama visokog dohotka ta veza pozitivna i visoko značajna, odnosno u tim zemljama financijski razvoj ima jači učinak na akumulaciju kapitala i rast produktivnosti. Dakle, manje razvijene zemlje imaju više koristi od razvijanja financijskoga sektora nego razvijena gospodarstva. Kada se gleda privatni sektor, na temelju ovih istraživanja dolazi se do zaključka da financije počinju imati negativan učinak na rast proizvodnje kada krediti privatnom sektoru dosegnu razinu 100% BDP-a.

Dobro organiziran financijski sustav glavni je sastojak održivog društveno-ekonomskog rasta i razvoja i smanjenja siromaštva (World Bank Jurnal, 2011.). Ova tvrdnja posebno dobiva na značenju kada je riječ o zemljama jugoistočne i istočne Europe. Banke predstavljaju glavninu financijskog sustava i dominantan instrument alokacije i akumulacije štednje te poticanje društveno-ekonomskog rasta i razvoja. Promatranje i analiziranje razvoja financijskoga sustava te njihove spremnosti i stupnja integracije u monetarnu politiku EU-a, kao i priključivanje unutarnjem bankarskom tržištu EU-a od posebnog je značaja zbog više razloga za promatrane zemlje. Dakako, s obzirom na to da su banke središte monetarnog sustava i kanal monetarnog transmisijskog mehanizma zemalja slabo razvijenog financijskog sustava, posve je razumljiv interes za promatranje banaka u procesu integracije, kao i njihove spremnosti za takav izazov.

Dakle, glavna funkcija financijskoga sustava je spajanje ljudi a kako bismo istražili utjecaje razvoja financijskoga sustava i financijskih posrednika na ekonomiju, prvo moramo razumjeti njihovu opću strukturu i način funkcioniranja.

Slika 3. Financijski sustav i tok sredstava

U svakoj ekonomiji financijski sustav obavlja bitnu ulogu preusmjeravanjem sredstava od ljudi koji su uštedjeli višak novčanih sredstava trošeći manje od dohotka do ljudi kojima nedostaju novčana sredstva jer žele trošiti više od dohotka. Oni koji kreditiraju i štede (štediše kreditori) prikazani su na lijevoj strani Slike 3, a oni koji moraju posuditi novac radi financiranja svojih izdataka (dužnici potrošači) prikazani su na desnoj strani Slike 3. Glavni štediše kreditori su građani, ali tu ulogu također imaju i vlada te poduzeća (lokalna i središnja vlast). Najvažniji dužnici potrošači su država i poduzeća. No, kućanstva i stranci također posuđuju sredstva za razna investiranja u nekretnine, pokretnine itd. Na prethodnoj slici strelice pokazuju kako sredstva teku od štediša kreditora prema dužnicima potrošačima koristeći pritom dva smjera. U izravnim financijama (smjer u dnu Slike 3), dužnici posuđuju novčana sredstva izravno od kreditora tako što im na financijskim tržištima prodaju vrijednosne papire (financijski instrumenti ili vrijednosnice). Vrijednosni papiri predstavljaju potraživanja prema dužnikovu budućem dohotku ili imovini. Vrijednosni su papiri imovina osobe koja ih kupi, ali i obveza (dug) za pojedinca ili poduzeće koje ih prodaje (izdaje ili emitira). Postavlja se pitanje zašto je preusmjeravanje sredstava od štediša prema potrošačima toliko važno za jedno gospodarstvo. Dakako, odgovor je u činjenici da ljudi koji štede najčešće nisu poduzetnici – ljudi koji znaju za raspoložive profitabilne prigode za ulaganja. Dakle, u takvim su situacijama obje strane na gubitku kada ne bi postojalo financijsko tržište.

Stoga su financijska tržišta ključna za napredak društveno-ekonomske učinkovitosti. Postojanje financijskih tržišta korisno je i kada netko posjeduje sredstva zbog cilja koji nije izravno povezan s povećanjem proizvodnje u poduzeće ili nešto slično. Iz svega navedenog jasno je zašto su financijska tržišta važna za jednu ekonomiju. Naime, njihova je temeljna funkcija omogućiti premještaj viška sredstava od onih koji ih imaju prema onima kojima su potrebna iz raznih razloga, tj. prema onima kojima nedostaju.

Financijsko posredovanje način je prijenosa novčanih sredstava od krajnjih pozajmljivača krajnjim uzajmljivačima kada se između njih pojavljuje financijski posrednik. Drugim riječima, to je proces ustupanja novčanih sredstava novčano suficitarnih jedinica novčano deficitarnim jedinicama tako da se jedan oblik financijskog potraživanja preoblikuje u druge oblike financijskog potraživanja uz pomoć financijskih posrednika.

Financijski posrednik kupuje direktna financijska potraživanja jednih karakteristika i pretvara ih u indirektna potraživanja drugih karakteristika. Proces transformacije potraživanja naziva se financijsko posredovanje, a institucije koje se time bave financijski posrednici.

Financijski posrednici prikupljaju novčana sredstva u obliku depozita na transakcijskim računima, ročnih depozita i depozita po viđenju, prodajom polica osiguranja, naplatom članskih uloga, prodajom udjela u investicijskim fondovima, emisijom obveznica, blagajničkih zapisa, uzimanjem kredita i sl. što predstavlja potraživanje krajnjih pozajmljivača prema njima. Istodobno, financijski posrednici kupuju vrijednosnice, odobravaju kredite i sl. te tako stječu direktna potraživanja prema krajnjim uzajmljivačima umjesto stvarnih pozajmljivača novčanih sredstava. Financijski posrednici kupuju dnevna potraživanja od krajnjih pozajmljivača na isti način kao što ih kupuju od krajnjih pozajmljivača u sustavu direktnog financiranja, no za njih je takvo stjecanje direktnih potraživanja samo dio sustava posredovanja. Tu kupnju financiraju prikupljajući novčana sredstva emisijom sekundarnih obveza prema krajnjim pozajmljivačima. Financijsko posredovanje način je prijenosa novčanih sredstava od krajnjih pozajmljivača krajnjim uzajmljivačima, kada se između njih pojavljuje financijski posrednik. Indirektna potraživanja prema krajnjim pozajmljivačima prikazuju se u bilanci financijskih posrednika kao obveze, a direktna potraživanja prema krajnjim uzajmljivačima dio su aktive. Financijski posrednici su banke, štedne depozitne institucije, osiguravatelji života i imovine, mirovinski fondovi, fondovi zajedničkog investiranja, raznolike državne financijske institucije, stambena društva,

odnosno sva ona društva koja u svojoj aktivni imaju direktna financijska potraživanja, a u pasivi indirektna potraživanja kao obvezu prema štedišama i investitorima.

Kada se gleda odnos financijskog sustava i društveno-ekonomskoga razvoja, kako bi se pojačala veza među njima, uz formiranje dovoljnog kapitala i njegovu uspješnu alokaciju, financijski sustav ima i sljedeće funkcije:

- 1.Štednu funkciju** - transfer štednje iz suficitarnih sektora u deficitarne sektore, odnosno od suficitarnih ekonomskih subjektima u deficitarne ekonomskih subjektima
- 2.Platežnu funkciju** – ekonomskim subjektima osigurati dovoljan broj uslužnih mjesta i bankovnih institucija
- 3.Gospodarsko-političku funkciju** - podupirati temeljne strateške ciljeve gospodarske politike i mora biti u skladu s njima
- 4.Alokativnu funkciju (koja je i najvažnija)** - osigurati mehanizme koji će štednju alocirati u najprofitnije gospodarstvene djelatnosti
- 5.Kreditnu funkcija** - omogućiti dostupnost financijskih sredstava svakom gospodarskom subjektu

3. POREZI

3.1.Općenito o porezima

Što su porezi?

Porezi su obvezna davanja koja bez izravne i trenutačne protuusluge država uzima od osoba i poduzeća da bi pomoću prikupljenog novca financirala javne rashode. Drugim riječima, svi moramo plaćati dio svojih prihoda državi da bi nam ona za uzvrat osigurala javne usluge kao što su obrazovanje, zdravstvena zaštita, javna sigurnost, briga za starije i siromašne članove društva i sl.

U toj definiciji važne su dvije stvari: porezi su obvezna davanja i za plaćene poreze nema trenutačne izravne protuusluge.

- 1.** Odrednica da su porezi obvezna davanja znači da jednom kad dospiju na naplatu trebaju biti i uplaćeni državi. U suprotnome država može prisilom (sudovima, policijom) ostvariti svoje pravo. Zato neki poreze nazivaju prisilnim iznuđivanjem.
- 2.** Važno je i to da pojedinac za plaćeni porez ne dobiva izravnu protuuslugu, tj. ako u svibnju platite 1.000 kuna poreza, ne znači da ćete se u tome mjesecu smjeti koristiti uslugama bolnice, škole ili policije do iznosa od 1.000 kuna i nakon toga će vam te usluge biti uskraćene. Jednako tako, ako u tome mjesecu iskoristite 700 kuna usluga,

država vam neće vratiti 300 kuna poreza. Porezima nije unaprijed određena njihova namjena niti količina usluge koju ćete za uzvrat dobiti.

3.2. Kako se porezi dijele

Porezi se mogu podijeliti na više načina:

- prema vrsti porezne osnovice (npr. porez na dohodak, porez na potrošnju)
- prema razini državne vlasti kojoj pripada porezni prihod (npr. državni porezi, županijski porezi)
- prema tome koje kategorije stanovnika više opterećuju (npr. progresivni ili regresivni porezi).

Ipak se najčešće spominje njihova podjela na izravne i neizravne.

3.2.1. Izravni porezi

Izravni porezi su oni koje uplaćujemo osobno ili ih za nas uplaćuje poslodavac u državnu blagajnu. Ti se porezi zaračunavaju u određenom postotku na naš dohodak ili imovinu i po pravilu se ne mogu prevaliti na drugoga. To znači da onaj tko porez plaća, porez i snosi. Izravni su porezi, na primjer: porez na dohodak, porez na neto imovinu, porez na izdatke te porez na nasljedstvo.

- **Porezi na dohodak** - obično se nameću na ukupan neto dohodak osobe, najčešće umanjen za neki iznos koji odražava egzistencijalni minimum, pri čemu se u većini slučajeva uzimaju u obzir okolnosti koje mogu utjecati na sposobnost osobe da plati porez, kao što su bračni status, broj djece i njihova dob te zdravstveno stanje.
- **Porezi na neto imovinu** - nameću se na neto vrijednost imovine osobe, odnosno na razliku između njezine imovine i obveza, a mogu se uzeti u obzir osobne okolnosti poreznog obveznika.
- **Porezi na izdatke ili porezi na potrošnju** - oporezuju sav dohodak osim onoga usmjerenog u štednju.
- **Porezi na nasljedstvo** - mogu se uvesti kod ostavitelja nasljedstva ili kod nasljednika. Obično se uzimaju u obzir osobne okolnosti poreznog obveznika pa tako i njegova neto imovina

3.2.2. Neizravni porezi

Neizravne poreze ne snosi onaj tko ih uplaćuje u državni proračun, već ih najčešće prevaljuje na druge. Porezni obveznici neizravnih poreza kroz cijenu svojih dobara i usluga prevaljuju teret tih poreza na krajnjeg potrošača, tj. na građane. Neizravni su porezi npr. opći i posebni porezi na promet, porez na dodanu vrijednost i carine.

- **Opći porezi na promet** - obično opterećuju velik dio izdataka potrošača i nameću se na gotovo sva dobra i usluge. Mogu biti jednofazni, odnosno naplaćivati se samo u fazi maloprodaje, ili se mogu prikupljati u svim fazama proizvodno-distribucijskoga procesa. Danas je u većini zemalja u primjeni porez na dodanu vrijednost, koji je neto ukupni porez na promet; iako se plaća u svakoj fazi, poreznim je obveznicima dopušteno da od svoje porezne obveze odbiju porez na promet sadržan u cijeni intermedijarnih dobara i usluga koje nabavljaju.
- **Posebni porezi na promet ili trošarine** - odnosno akcize, porezi su koji se nameću na pojedina dobra ili usluge. Mogu biti specifični, tj. plaćaju se prema jedinici mase, duljine, volumena ili nekih drugih značajki poreznog objekta, ili ad valorem, što znači da su izraženi u postotku od vrijednosti oporezovanoga dobra ili usluge. Porezi se također mogu podijeliti prema objektu oporezivanja, pri čemu su osnovne vrste objekata oporezivanja osobe, imovina i gospodarska aktivnost. Porezi koji se vezuju uz osobe jesu npr. glavarina kod fizičkih te porezi na tvrtku kod pravnih osoba. Gospodarska aktivnost, odnosno tokovi koji proizlaze iz gospodarskog procesa najznačajniji su objekti oporezivanja. Porezi na gospodarskoj aktivnosti primjerice su porezi na promet i porezi na dohodak. Porezi se mogu podijeliti i prema načinu oporezivanja, učincima oporezivanja, ciljevima i namjeni poreza i dr.

3.3. Prevaljivanje poreza

To pitanje se na prvi pogled čini suvišnim jer svatko misli da kada porez plati taj porez konačno i snosi. No ne mora uvijek biti tako. Obilježje nekih poreza jest da se oni mogu prevaliti na drugu osobu. Evo primjera: uvođenje poreza na krznene kapute plaćaju uglavnom bogati jer su oni pretežni kupci takvih kaputa. No kada se poveća porez na krznene kapute, oni se možda neće odlučiti za kupnju jer im kaput zbog poreza ipak postaje preskup. Tada će pasti prodaja krznenih kaputa, a vlasnik krznarske radionice morat će smanjiti svoje troškove, u sklopu čega vjerojatno i plaće svojih radnika. Time povećani porez na krznene kapute nisu u konačnici platili bogati, već ga je u obliku nižih plaća krznar prevalio na svoje radnike.

3.4. Koja obilježja porezi trebaju imati

Dobar porezni sustav trebao bi se zasnivati na primjeni dvaju osnovnih načela, načela efikasnosti i načela pravednosti.

Sljedeća porezna načela odlikuju dobar porezni sustav:

1. **Efikasnost** - porezi moraju što je manje moguće utjecati na odnose cijene kako bi se efikasno upotrijebili rijetki gospodarski resursi.
2. **Pravednost** - porezi trebaju biti pravedno raspoređeni između članova neke zajednice.
3. **Izdašnost** - porezi moraju osigurati dovoljan iznos javnih prihoda za pokrivanje razumne visine javnih rashoda.
4. **Jednostavnost** - porezi moraju biti što jednostavniji, jasniji i razumljiviji kako bi troškovi ubiranja poreza za poreznu administraciju i porezne obveznike bili što niži.
5. **Stabilnost** - porezni se sustavi ne smiju često mijenjati jer je poduzećima i kućanstvima potrebna stabilnost za donošenje ispravnih ekonomskih odluka.

Slika 4. Načela poreznog sustava

Izvor: Prikaz autora

Već samo nabrojanje poreznih načela pokazuje koliko je složeno napraviti dobar porezni sustav. U praksi su ta načela obično suprotstavljena, pa ni jedan porezni sustav ne poštuje

podjednako sva načela. Što je neki porez pravedniji, to je manje efikasan ili je kompliciran za primjenu. Neki su porezi pravedniji od drugih, neki su efikasniji, neki pak jednostavniji za primjenu, i tako dalje. U nastavku teksta ćemo objasniti svako od načela zasebno.

3.4.1. Efikasnost

Za neko gospodarstvo se kaže da je efikasno kada su svi resursi upotrijebljeni tako da nikome ne može u tom gospodarstvu biti bolje a da nekom drugom ne bude lošije. U tom smislu uvođenjem oporezivanja u gospodarstvo zapravo se uvodi efikasnost. Naime, da se porezi ukinu nekim pojedincima u društvu bilo bi mnogo bolje a da nekim drugima ne postane lošije. Dakle, ukidanjem poreza javlja se prostor za povećanje efikasnosti. No kada treba birati između efikasnosti svijeta bez poreza i efikasnog svijeta s porezima, valja se ipak opredijeliti za drugi izbor, tj. za efikasnost s porezima. Porezi su nužnost jer je ipak osnovni cilj njihova ubiranja sakupljanje dovoljnih sredstava za osiguranje javnih usluga kojima se koriste svi pojedinci u društvu. Budući da su porezi u suvremenom društvu nužnost, ekonomisti - kada raspravljaju o efikasnosti poreznog sustava - uglavnom razmišljaju o takvim porezima koji u najmanjoj mogućoj mjeri remete gospodarsku efikasnost.

Međutim, kako mjeriti visinu neefikasnosti koju porezi unose u gospodarstvo? Uvođenje poreza navodi ljude da promijene svoje ponašanje. Tako, na primjer, ako se više oporezuju veliki automobili od malih, većina će se ljudi, iako se voli voziti u luksuznim automobilima, odlučiti za kupnju manjih, ali u poreznom smislu jeftinijih vozila. Iako će plaćeni porez za manji automobil biti manji nego za veliki, porezni obveznik ipak će biti nesretan jer ga je porez natjerao da se vozi u mnogo manjem autu nego što bi on to želio. Povrh plaćenog poreza postoji nezadovoljstvo poreznog obveznika, jer su ga porezi natjerali da promijeni svoje ponašanje, tj. da "iskrivi" svoj izbor između dvije mogućnosti. Nezadovoljstvo koje postoji povrh plaćenog poreza ekonomisti nazivaju viškom poreznog tereta, pa se tako ukupan porezni teret dijeli na ubrani porez i višak poreznog tereta. Cilj je svakog poreznog sustava da upravo smanji što je moguće više višak poreznog tereta koji predstavlja mjeru gospodarske neefikasnosti. Tako će biti maksimalno zadovoljeno načelo gospodarske efikasnosti poreza.

3.4.2. Pravednost

Načelo pravednosti predviđa da se porezi moraju plaćati prema općim objektivnim pravilima koja se smatraju razumno pravednim. No o načelu pravednosti ipak postoje različita stanovišta. Prema jednom tumačenju načela pravednosti, porezi bi se trebali plaćati prema koristi koju pojedinci imaju od poreza. Tako bi porezni obveznici trebali plaćati porez u

zavisnosti od svoje potražnje za javnim uslugama. Veća potražnja znači veći porez i obratno, manja potražnja donosi i manju poreznu obvezu. No, kako se preferencije pojedinaca za javnim uslugama međusobno razlikuju, tako se i porezi ne bi trebali plaćati po nekoj općoj osnovi, već u zavisnosti od pojedinačne potražnje za tim uslugama. Iako se ovakvo tumačenje načela pravednosti može činiti zanimljivim, ono je u praksi vrlo teško provedivo jer je nemoguće mjeriti individualne potražnje za javnim uslugama. Osim toga u suprotnosti je i sa samom definicijom poreza prema kojoj porezima nije cilj da budu jednaki koristi koju pojedinci za uzvrat primaju od države.

Mnogo je raširenije drugo tumačenje načela pravednosti, prema kojem bi se porez trebao plaćati u zavisnosti od mogućnosti plaćanja koje ima porezni obveznik. To znači da bi isti porez trebali plaćati pojedinci s istom platežnom moći (tzv. vodoravna pravednost). Platežna moć se veže uz ekonomsku snagu poreznog obveznika, a mjeri se dohotkom, imovinom ili potrošnjom. Načelo mogućnosti plaćanja također zahtijeva da se porezno različito terete osobe koje imaju različitu platežnu moć (tzv. okomita pravednost). Opće je mišljenje da platežna moć raste mnogo brže od porasta dohotka imovine ili potrošnje, pa tako porezi trebaju biti progresivni, tj. njima se mora uzimati sve veći dio dohotka u višim dohodovnim razredima. No ekonomisti vezani uz ideje ekonomike ponude smatraju da jedinstvena porezna stopa uz značajne osobne odbitke vezane uz veličinu obitelji ima u svojem sustavu ugrađen dovoljan stupanj progresivnosti.

3.4.3. Izdašnost

Porezni sustav treba biti izdašan, tj. treba osigurati dovoljno sredstava za podmirenje javnih potreba. Država, naime, treba takav porezni sustav koji će uredno i neinflatorno dovesti do željenog transfera sredstava iz privatnih ruku u državnu blagajnu iz kojih će se zatim moći podmiriti javni rashodi.

Kako postoji tendencija da državni rashodi rastu brže od nacionalnog dohotka, porezni sustav trebao bi imati visoku elastičnost, tj. porezni prihodi trebali bi rasti brže od nacionalnog dohotka a da se u tu svrhu ne uvode novi porezi ili povećavaju porezne stope. Da bi se postigla ovakva elastičnost poreznog sustava, potrebno je da posjeduje određene značajke, kao što su na primjer oporezivanje sektora koji imaju visoke stope rasta, oporezivanje dohotka i profita, primjena progresivnih poreznih stopa, oporezivanje potrošnje koja ima visoku dohodovnu elastičnost potražnje i slično.

3.4.4. Jednostavnost

Poreze koji se ne mogu u potpunosti ubirati, te se teško provode, bez obzira kako visoko zadovoljavali kriterije učinkovitosti i pravednosti, valja smatrati lošim porezima. Jednostavnost poreznog sustava predstavlja veliku administrativnu prednost. Zemlje često nepotrebno opterećuju poreznu upravu velikim brojem različitih poreza ili kompliciranim poreznim propisima, a da mnogi od njih ne donose gotovo nikakve porezne prihode. Posebno je važno za zemlje koje imaju nedovoljnu i neopremljenu poreznu administraciju, te dugu povijest porezne evazije da svoju poreznu strukturu definiraju što je jednostavnije moguće. Tada će i porezni prihodi biti veći od onih koje donose komplicirani porezni sustavi.

3.4.5. Stabilnost

Porezni sustav mora dopustiti korištenje fiskalne politike za postizanje stabilizacijskih i razvojnih ciljeva. Porezni sustav i porezna politika podložni su promjenama, ali smatra se da one ne bi trebale biti prečeste i preradikalne.

3.5. Pravednost u oporezivanju

Prema tom kriteriju, bogati bi trebali platiti više poreza jer imaju veće mogućnosti plaćanja. No koliko bi više oni trebali platiti? Mnogo je poreznih rasprava vođeno upravo o tom pitanju. Pokušat ćemo taj problem ilustrirati pomoću tablice.

Tablica 1. Iznos i postoci izdvajanja dohotka s obzirom na vrstu poreza i visinu dohotka

Dohodak (kn)	Proporcionalni porez		Regresivni porez		Progresivni porez	
	Iznos poreza (kn)	Porez kao % dohotka	Iznos poreza (kn)	Porez kao % dohotka	Iznos poreza (kn)	Porez kao % dohotka
50.000	12.500	25	15.000	30	10.000	20
100.000	25.000	25	25.000	25	25.000	25
200.000	50.000	25	40.000	20	60.000	30

Izvor: Mankiw, H.G., Principles of Economics , Philadelphia (etc.), The Dryden Press, 1998

U svim primjerima iz ove tablice porezni obveznici koji imaju viši dohodak plaćaju i veće iznose poreza. No postoci dohotka koji izdvajaju za poreze uvelike se razlikuju. Tako je u prvom slučaju porez proporcionalan jer svi porezni obveznici plaćaju jednak postotak svojeg dohotka. U drugom slučaju sustav je regresivan jer bogatiji, iako plaćaju veći iznos poreza, plaćaju manji postotak svojeg dohotka. U trećem je slučaju porez progresivan jer bogati

plaćaju veći postotak dohotka u obliku poreza. No koji je od ta tri slučaja najpravedniji? Struka nema jasnog odgovora. Pravednost je, kao i ljepota, relativan pojam.

3.6. Učinci poreza

Porezi mogu utjecati na ponašanje gospodarskih subjekata. U teoriji javnih financija posebna se pozornost posvećuje učincima oporezivanja na potrošnju, ponudu rada, štednju i investiranje. Učinci oporezivanja ovise prije svega o tom tko snosi teret poreza, odnosno o tzv. poreznoj incidenciji[1]. Razlikuje se *zakonska porezna incidencija*, koja određuje koja osoba, prema odredbama zakona, treba platiti porez, i *ekonomska porezna incidencija*, koja pokazuje tko doista snosi teret poreza. Budući da se neki porezi mogu „prevaliti“, osobe koje plaćaju porez ponekad nisu one čiji se gospodarski položaj zbog njega pogoršava. Ekonomski učinci poreza

poreza na dobra ovisi o reakciji prodavača i potrošača na uvođenje poreza. Što su potrošači osjetljiviji na promjenu cijene nekoga dobra, lakše će svoju potražnju usmjeriti na potrošnju nekih drugih dobara. Ako je ta osjetljivost velika, prodavači nakon uvođenja poreza neće povećati cijene oporezovanih dobara te će na sebe preuzeti sav ili veći dio poreznoga tereta.

Oporezivanje rada može utjecati na ponudu rada koja se mjeri brojem sati rada. Zbog uvođenja poreza na plaće, osoba može odlučiti raditi više kako bi svoj neto dohodak održala nepromijenjenim ili pak može odlučiti raditi manje, jer se pod utjecajem oporezivanja smanjuje neto dohodak koji ona propušta ako se odmara umjesto da radi. Oporezivanje rada dovodi, dakle, do dvaju suprotnih učinaka. Istraživanjima se pokazalo npr. da oporezivanje rada ima vrlo malen učinak na broj sati rada muškaraca, ali da udane žene smanjuju svoju ponudu rada kada se pod utjecajem oporezivanja smanje njihove plaće.

Oporezivanje dohodaka od štednje (kamata ili dividendi) može promijeniti odluke o štednji. Kod oporezivanja štednje također se javljaju dva suprotna učinka, koja imaju gotovo jednako djelovanje, te porezi imaju zanemariv neto učinak na štednju. Porezi, kao što je npr. porez na dohodak trgovačkih društava, mogu utjecati na sklonost trgovačkih društava prema ulaganju u strojeve, računala, namještaj i sličnu materijalnu imovinu. Taj je utjecaj najčešće negativan. Budući da porezni propisi različito tretiraju različite vrste imovine, oporezivanje utječe i na strukturu ulaganja u materijalnu imovinu.

Konačno, visoke porezne stope mogu utjecati na ponašanje poreznih obveznika tako što potiču poreznu utaju i izbjegavanje poreza. Porezna utaja podrazumijeva poduzimanje radnji kojima se na nezakonit način izbjegava plaćanje porezne obveze, dok je izbjegavanje poreza zakonski dopuštena promjena ponašanja radi smanjenja porezne obveze.

3.7. Koji je porez efikasan?

Cilj dobrog poreznog sustava jest da što manje promijeni ekonomske odluke osoba i poduzeća u odnosu prema odlukama koji bi donosili da se porezi uopće ne ubiru. Što porez manje utječe na odluke poduzetnika o proizvodnji odnosno na odluke potrošača o potrošnji, kažemo da je efikasnost. U praksi veća porezna efikasnost se postiže tako da se:

- a. proširi porezna osnovica ukidanjem izuzeća i povlastica pojedinim poreznim obveznicima,
- b. smanji broj poreznih stopa,
- c. snizi visina poreznih stopa.

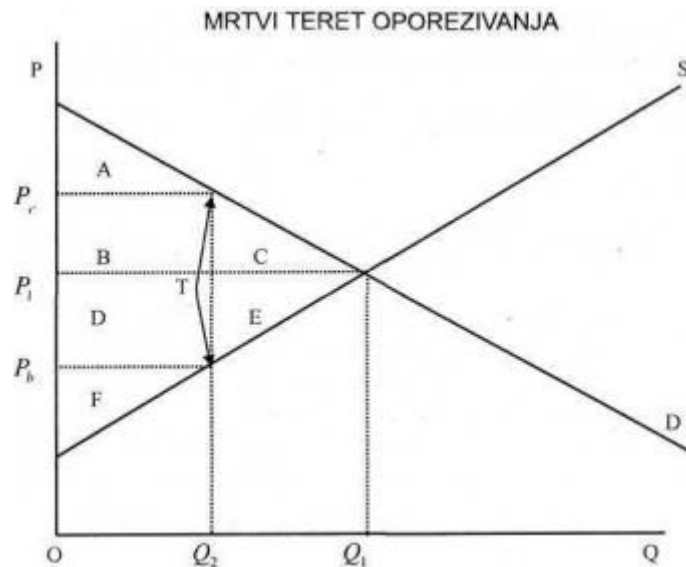
3.8. Mrtvi teret

Dakle, oporezivanje uvodi neefikasnost u gospodarstvo. Naime porezi stvaraju poticaje da ljudi promijene svoje ponašanje: na primjer, ili da rade isto kao i prije uvođenja poreza, pa smanje svoju potrošnju, ili da rade više, a manje dokoličare, pa potrošnju ne trebaju smanjivati u većoj mjeri. Bilo kako se prilagodili porezima, bit će im ipak gore nego u svijetu bez poreza, a ravnoteža će se na tržištu uspostaviti na nižoj razini outputa i višoj razini cijena. Alokacija resursa više nije Pareto optimalna, a u sustav je ušla neefikasnost koja dovodi do nižeg rasta. Pojavu neefikasnosti koju su prouzročili porezi pokazat ćemo pomoću jednostavnog grafikona ponude i potražnje. Porezi utječu, naime, na veličinu ponude i potražnje dobara. Oporezivanje dovodi u lošiji položaj kako potrošače, tako i proizvođače: cijena koju nakon uvođenja poreza potrošači plaćaju je viša, a cijena koju proizvođači ostvaruju je niža od cijene prije poreza. Tržište se suzilo jer se razmjenjuje manja količina dobara. Smanjenje blagostanja potrošača i proizvođača pretvara se u porezni prihod države. Zato, da bi se mogao u potpunosti razumjeti utjecaj poreza na blagostanje, valja usporediti smanjenje blagostanja potrošača i proizvođača s poreznim prihodom koji ubire država. Takva će analiza pokazati da smanjenje blagostanja koje nastaje kod potrošača i proizvođača nadilazi prihod od poreza koji ubire država. Gubitak blagostanja koji nastaje uvođenjem

¹ Porezna incidencija - stvarno prevaljivanje je završeno i utvrđuje se konačni platac poreza → zadnji u lancu plaća porez.

poreza (dio koji ne pripada nikome, niti potrošaču, niti proizvođaču, niti državi) predstavlja mrtvi teret oporezivanja ili višak poreznog tereta, odnosno mjeru neefikasnosti koju porezi unose u gospodarstvo.

Slika 5. Mrtvi teret oporezivanja

Izvor: Mrtvi teret oporezivanja (Mankiw, 1997.)

4. HRVATSKI POREZNI SUSTAV I NJEGOVE NAJZNAČAJNIJE REFORME

4.1. Uvod

Hrvatski porezni sustav usklađen je s europskim načelima, u kojem je izjednačen položaj svih poreznih obveznika, tj. domaćih i stranih fizičkih i pravnih osoba.

Poduzetnička i tržišna sloboda temelj su gospodarskog ustroja Republike Hrvatske. Republika Hrvatska osigurava svim poduzetnicima (domaćim i stranim), jednak pravni položaj na tržištu. Inozemnom ulagaču jamči se slobodno iznošenje dobiti u uloženoj kapitala. Hrvatski je porezni sustav usporediv s poreznim sustavima – članica EU, a utemeljen je na skupu izravnih i neizravnih poreza.

Hrvatska je preuzela obvezu izvršavanja međunarodnih ugovora koje je zaključila bivša Jugoslavija, a i sama je potpisala mnoge ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Važećim poreznim sustavom utvrđeni su:

- porez na dobit
- porez na dodanu vrijednost

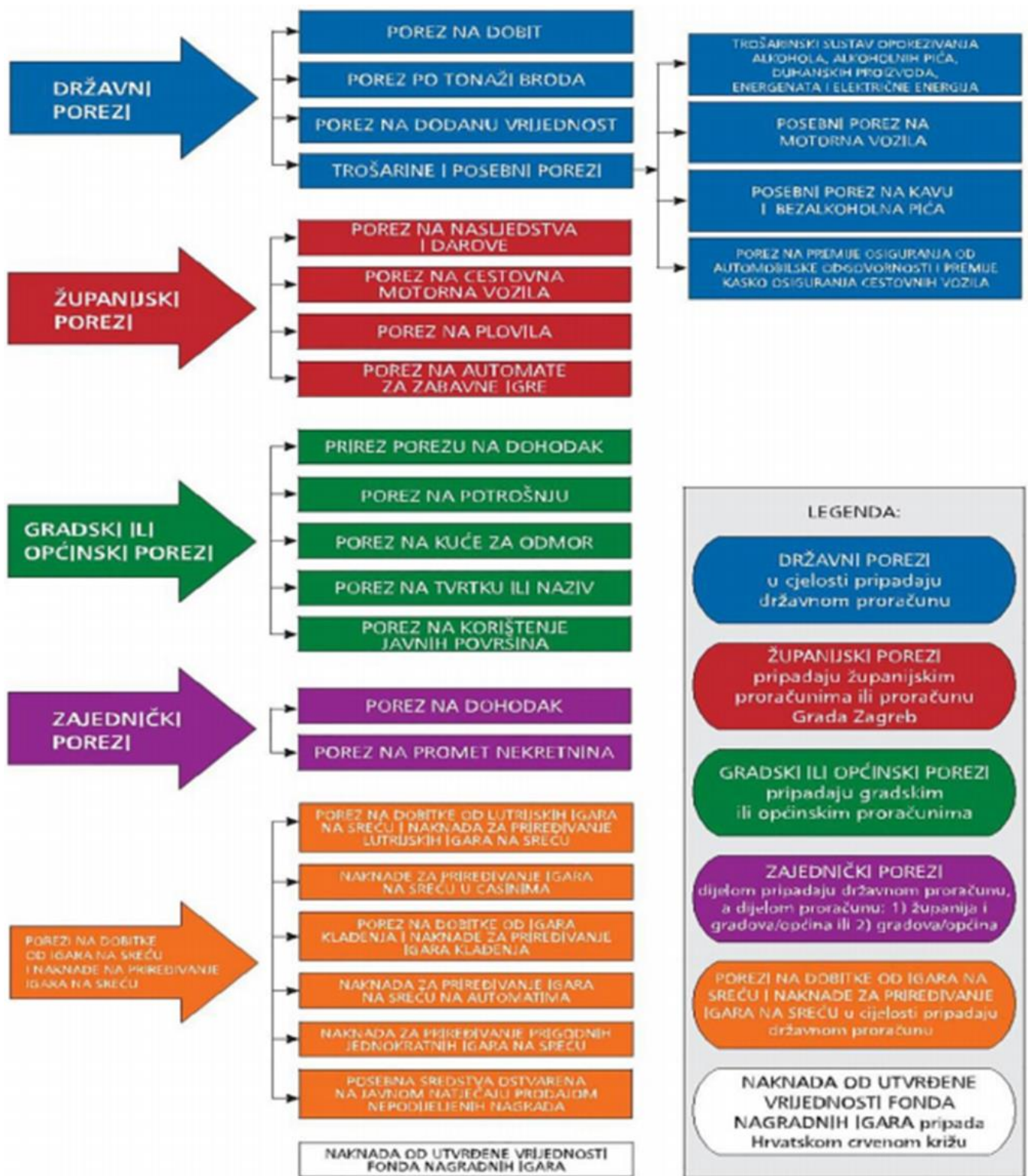
- trošarine i posebni porezi: trošarinski sustav oporezivanja alkohola i alkoholnih pića, duhanskih proizvoda, energenata i električne energije, posebni porezi na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, poseban porez na bezalkoholna pića, poseban porez na kavu, poseban porez na luksuzne proizvode, poseban porez na premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila
- porez na nasljedstva i darove
- porez na potrošnju
- porez na dohodak
- porez na promet nekretnina
- porez na tvrtku ili naziv
- prirez porezu na dohodak
- porez na automate za zabavne igre
- porez na dobitke od igara na sreću
- porez na korištenje javnih površina
- porez na kuće za odmor
- porez na cestovna motorna vozila

Porezi se mogu podijeliti na:

- **državni porezi** – prihodi su državnog proračuna Republike Hrvatske
- **županijski porezi** – mogu ih raspisati županije, i prihodi su županijskih proračuna
- **općinski i gradski porezi** – mogu ih raspisati općine i gradovi, a ostvareni prihodi su prihodi općinskih/gradskih proračuna
- **zajednički porezi** – prihodi se po propisanom ključu dijele tako da dio pripada državnom, dio županijskom, a dio općinskom/gradskom proračunu

Jedna od uobičajenih makroekonomskih uloga proračuna jest da bude temelj djelovanja automatskih stabilizatora. Na prihodnoj strani proračuna ta se uloga uglavnom očituje djelovanjem progresivnog oporezivanja, a na rashodnoj strani povećanim transferima.

Slika 6. Podjela poreza s obzirom na razinu vlasti

Izvor: www.porezna-uprava.hr

4.2. Porez na dodanu vrijednost

Postojeći zakonski okvir karakterizira opća stopa poreza na dodanu vrijednost od 25% i snižene stope od 5% i 13% na određene vrste proizvoda i usluga. Izmjene i dopune Zakona o porezu na dodanu vrijednost različito su vremenski datirane u tri navedene kalendarske godine.

Od 01. siječnja 2017. godine se ne primjenjuje snižena stopa na usluge pripremanja hrane i obavljanja usluga prehrane u ugostiteljskim objektima te pripremanja i usluživanja bezalkoholnih pića i napitaka, vina i piva u tim objektima, već se primjenjuje opća stopa od 25%. Opća stopa poreza na dodanu vrijednost primjenjuje se i na isporuke bijelog šećera od trske i šećerne repe koji se na tržište stavlja u kristalnom obliku^[2].

S druge strane inputi u poljoprivrednoj proizvodnji (sjeme, sadnice, gnojivo i pesticidi), isporuka električne energije, dječje sjedalice za automobile, odvoz smeće i isporuke ljesova i urni od 01. siječnja 2017. godine oporezuju se po stopi od 13%^[3].

Porezni obveznici mogu steći nekretninu koja je u načelu oslobođena PDV-a prijenosom porezne obveze, pod uvjetom da mu ta nekretnina u potpunosti služi za obavljanje gospodarske djelatnosti za koju u potpunosti ima pravo na odbitak pretporeza. Osobe koje stječu nova prijevozna sredstva iz Europske unije, a nisu u sustavu PDV-a svoje obveze podmiruju nadležnoj Carinskoj upravi gdje predaju Obrazac Stjecanje-NPS, dok će porezni obveznici upisani u registar obveznika PDV-a i dalje svoje obveze podmirivati putem prijave PDV-a. Mijenja se i rok za ostanak u registru obveznika PDV-a za porezne obveznike koji ulaze u sustav na vlastiti zahtjev. Sad se taj rok skraćuje s pet na tri godine. Porezni obveznici koji imaju rješenje prema kojem su obvezni ostati u registru PDV-a pet godina, u slučaju da su imali oporezive isporuke manje od 230.000,00 kn, a prošlo je više od tri kalendarske godine mogu zatražiti brisanje iz registra obveznika PDV-a.

Od 01. siječnja 2018. godine povećava se prag za ulazak u sustav PDV-a na 300.000,00 kn. poreznim obveznicima se omogućuje odbitak pretporeza u iznosu od 50% za nabavu osobnih automobila i drugih prijevoznih sredstava čija vrijednost ne prelazi 400.000,00 kn.

Od 01. siječnja 2019. godine sukladno odredbama Direktive Vijeća EU sve zemlje članice moraju uskladiti svoje zakonske okvire o PDV-u. Stoga je zakonom propisano oporezivanje

² 2. Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Narodne novine broj 73/13, 148/13, 143/14, 115/16, Rješenje USRH 99/13,

³ 3. 153/13 članak 38.

vrijednosnih kupona. Razlikujemo jednonamjenske i višenamjenske vrijednosne kupone. Jednonamjenski vrijednosni kupon je vrijednosni kupon za koji su mjesto isporuke dobara ili usluga za koje se vrijednosni kupon donosi i porez na dodanu vrijednost koji se mora platiti na ta dobra ili usluge poznati u vrijeme izdavanja vrijednosnog kupona, dok je višenamjenski vrijednosni kupon onaj vrijednosni kupon koji nije jednonamjenski vrijednosni kupon. Važno je istaći da putne karte za vlak, autobus, ulaznice za muzeje kazališta, kina poštanske marke i slično nemaju tretman vrijednosnog kupona.

4.3. Porez na dobit

U kratkom razdoblju postojanja novoga poreznog sustava, od 1994. godine do danas, i u Hrvatskoj su smanjene stope poreza na dobit (s 35 na 20%) uz primjenu olakšica za reinvestiranu dobit, te olakšice za potpomognuta područja I i II skupine po stupnju razvijenosti prema posebnim propisima o regionalnom razvoju.

Tablica 2. Izračun plaće, 2016./2017.

BRUTO	2016.	2017.	RAZLIKA
11.756,24	11.756,24	11.756,24	-
MO-I STUP 15%	1.763,44	1.763,44	-
MO- II STUP 5%	587,81	587,81	-
UKUPNO DOPRINOSI IZ PLAĆE	2.351,25	2.351,25	-
UKUPNO OLAKŠICE	5.720,00	8.050,00	2.330,00
POREZNA OSNOVICA	3.684,99	1.354,99	2.330,00
POREZ	635,25	325,20	310,05
PRIREZ 5%	31,76	16,26	15,50
UKUPNO POREZ I PRIREZ	667,01	341,46	325,55
UKUPAN TROŠAK PLAĆE	13.778,31	13.778,31	-
ZO 15%	1.763,44	1.763,44	-
DOP ZA ZAPOSŁJAVANJE 1,7%	199,86	199,86	-
DOP NA PLAĆU-OZLJEDE NA RADU 0,5%	58,78	58,78	-
UKUPNO DOPRINOSI NA PLAĆU	2.022,07	2.022,07	-
NETO PLAĆA	8.737,98	9.063,53	325,55

Izvor: Ministarstvo financija, Porezna uprava

Nekoliko je važnih promjena oporezivanja dobiti uvedeno izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit. Neprofitne pravne osobe (udruge, sportski klubovi, kulturnoumjetnička društva, vjerske zajednice, političke stranke, zaklade, fundacije,...), koje povremeno ostvaruju i gospodarsku djelatnost imaju mogućnost utvrđivanja porezne obveze u paušalnom iznosu

ako u prethodnom poreznom razdoblju nisu po osnovi obavljanja te gospodarske djelatnosti ostvarili prihode veće od iznosa propisanog za ulazak u sustav poreza na dodanu vrijednost (230.000,00 kuna)[4]. Porezni obveznici dužni su Poreznoj upravi dostaviti zahtjev za plaćanje paušalnog poreza na dobit[5]. Paušalna porezna osnovica utvrđuje se ovisno o visini prihoda od gospodarske djelatnosti[6]:

Tablica 3. Paušalna porezna osnovica

PRIHOD	POREZNA OSNOVICA	GODIŠNJI PAUŠALNI POREZ
DO 85.000,00 kn	12.750,00 kn	1.530,00 kn
DO 115.000,00 kn	17.250,00 kn	2.070,00 kn
DO 149.500,00 kn	22.425,00 kn	2.691,00 kn
DO 230.000,00 kn	34.500,00 kn	4.140,00 kn
DO 300.000,00 kn	45.000,00 kn	5.140,00 kn

Izvor: Pravilnik o porezu na dobit

Porez se plaća tromjesečno, prema rješenju Porezne uprave po stopi od 12%. Važno je istaći da su porezni obveznici neovisno o tome da li plaćaju porez na dobit u paušalnom iznosu ili ne obvezno moraju provoditi postupak fiskalizacije za prihode od gospodarske djelatnosti. Najvažnija je promjena za dobitaše čiji godišnji prihodi ne prelaze 3 milijuna kuna. Oni mogu utvrđivati poreznu obvezu po načelu blagajne, uz uvjet da i porez na dodanu vrijednost (ako su u sustavu PDV-a) obračunavaju prema načelu blagajne odnosno prema naplaćenju realizaciji[7]. Porezni obveznici moraju najmanje tri godine ostati u sustavu načela blagajne, uz napomenu da se načelo blagajne primjenjuje isključivo za utvrđivanje obveze poreza na dobit podnošenjem prijave poreza na dobit (obrazac PD), dok se pri sastavljanju računa dobiti i gubitka i bilance primjenjuju međunarodni i hrvatski standardi (bez načela blagajne).

Također se ukida i porezna olakšica za reinvestiranu dobit, kao i olakšice za potpomognuta područja II skupine. Za područja koja pripadaju I. skupini i gradu Vukovaru porez na dobit se plaća po smanjenoj stopi za 50% od zakonom propisane stope[8]. Za kreditne institucije predviđa se jednokratna mjera otpisa spornih (nenaplativih) potraživanja, isto tako postoji

⁴ Zakon o porezu na dobit, Narodne novine broj 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, članak 5.b, stavak 1.

⁵ Isto, članak 5.b, stavak 4.

⁶ Pravilnik o porezu na dobit, Narodne novine broj 95/05, 133/07, 156/08, 146/09, 123/10, 137/11, 61/12, 146/12, 160/13, 12/14, 157/14, 137/15, 1/17 članak 11.a, stavak 1

⁷ Zakon o porezu na dobit, Narodne novine broj 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16

moгуćnost otpisa spornih potraživanja malih vrijednosti gdje bi poduzete mjere naplate bile veće od očekivanih prihoda[9]. Od 2017. godine primjenjuju se dvije porezne stope i to 12 % za porezne obveznike čiji su prihodi ostvareni u poreznom razdoblju do 3 milijuna kn i 18 % za porezne obveznike čiji su prihodi jednaki ili veći od 3 milijuna kn[10]. Predujmovi poreza na dobit za 2017. godinu plaćali su se primjenom novih poreznih stopa kako bi porezno rasterećenje bilo vidljivo već u idućoj kalendarskoj godini. Porezno priznati troškovi reprezentacije uvećavaju se za 50%, umjesto dosadašnjih 70%, pri čemu nije dozvoljeno korištenje pretporeza po ulaznim računima za potrebe reprezentacije. Povećava se za 50% osnovica troškova nastalih po osnovu osobnog prijevoza u odnosu na dosadašnjih 30%. Vrijednosno usklađivanje i otpis potraživanja od kupaca za isporučena dobra i usluge primjenjivat će se kod podnošenja prijave poreza na dobit za 2016. godinu, uz uvjete ovršnog postupka prema dužnicima ili pokretanja tužbi za potraživanja.

4.4. Porez na dohodak

Zakon o porezu na dohodak koji je stupio na snagu 01. siječnja 2017. godine donosi toliko promjena i novina da se one nisu mogle nazvati izmjenama i dopunama nego novim zakonom. Novim se zakon utvrđuje pojam godišnjeg dohotka i konačnog dohotka[11]. Godišnji dohodak je dohodak od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti i drugi primici koji se ne smatraju konačnim dohotkom, a porezna obveza se utvrđuje podnošenjem godišnje prijave poreza na dohodak[12]. Konačni dohodak čine primici po osnovu imovine i imovinskih prava, kapitala, osiguranja i dohodak po osnovu povrata doprinosa i dohodak po osnovu razlike vrijednosti imovine i visine sredstava kojima je stečena oporezuju se jedinstvenim poreznim stopama 12% ili 24% ili 36% i smatraju se konačnim obračunom poreza bez prava na korištenje osobnog odbitka i podnošenja godišnje prijave poreza na dohodak[13].

Novim zakonom uvedena je mogućnost paušalnog oporezivanja za sve samostalne djelatnosti, uključujući trgovinu i ugostiteljstvo što do sad nije bio slučaj, s tim da je prag za paušaliste prihod manji od 230.000,00 kn (do sada 149.500,00 kn)[14]. Poreznim obveznicima koji obavljaju samostalnu djelatnost od 01. siječnja 2017. godine porezno se priznaju izdaci za

⁸ Zakon o porezu na dobit, Narodne novine broj 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, članak 5., stavak 7.

⁹ Isto, članak 28.a

¹⁰ Isto, članak 9., stavci 5. i 6

¹¹ Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine broj 115/16, članak 12., stavak 2

¹² Isto, članak 12., stavak 3.

darove fizičkim osobama u obliku reklama čija pojedinačna vrijednost ne prelazi 160,00 kn, izdaci reprezentacije u 50%-nom iznosu i 50% izdaci po osnovu iznajmljivanja vlastitih ili unajmljenih osobnih vozila.

Osnovni osobni odbitak novim zakonom se povećava sa 2.600,00 kuna na 3.800,00 kuna[15], uvećavaju se i faktori za uzdržavane članove i djecu, s tim da je osnovica za njihovo korištenje 2.500,00 kuna[16]. Gornja granica dohotka za uzdržavanog člana u odnosu na sadašnjih 13.000, kuna, od 01. siječnja 2017. godine iznosi 15.000,00 kuna[17]. U iznos od 15.000,00 kuna ne uračunavaju se socijalne potpore, dječji doplatok, novčana potpora za nezaposlene (koja nije iznad 1.663,00 kn), roditeljske i roditeljske potpore (koje nisu iznad 1.663,00 kn), potpore za novorođene do 3.326,00 kn, obiteljske mirovine djece iza smrti roditelja, darivanja za zdravstvene potrebe od pravnih i fizičkih osoba i naknade prijevoza i dnevnice i troškovi službenog puta.

Važno je istaći da se ukidaju olakšice za potpomognuta područja druge skupine, dok se poreznim obveznicima koji pripadaju prvoj skupini potpomognutih područja i gradu Vukovaru porezna obveza se umanjuje za 50%[18]. Umirovljenicima sa područja cijele Republike Hrvatske obveza poreza na dohodak također se umanjuje za 50%. Porezni obveznici-rezidenti koji pripadaju potpomognutim područjima prve skupine i grada Vukovara umanjenje porezne obveze za 50% koriste na temelju mjesečnih obračuna nesamostalnog rada i mirovina, a ne kao do sad podnošenjem godišnje prijave poreza na dohodak. Učenici i studenti su dobili posebni status, njima osnovni osobni odbitak na godišnjoj razini iznosi 60.600,00 kuna. U nastavku se daje tablični prikaz iznosa osobnih odbitaka koji se primjenjuju od 01. siječnja 2017. godine u odnosu na zakonsku primjenu do kraja 2016. godine.

Novim zakonom su promijenjene porezne stope i porezni razredi, tako da više nema najviše stope od 40%, ali ni najmanje od 12%. Porez se plaća po stopi od 24% od mjesečne porezne osnovice do visine 17.500,00 kuna i po stopi od 36% na poreznu osnovicu iznad 17.500,

¹³ Isto, članak 12., stavak 4.

¹⁴ Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine broj 115/16, Isto, članak 82., stavak 1.

¹⁵ Isto, članak 14., stavak 3

¹⁶ Isto, članak 14., stavak 1.

¹⁷ Isto, članak 17., stavak 1.

kuna[19]. Znači, uvedene su dvije stope i dva razreda, za razliku od prijašnjeg načina oporezivanja dohotka kada smo imali tri stope i tri razreda. Ove zakonske izmjene ukidanja najniže porezne stope i povećanjem prvog poreznog razreda na 17.500,00 kuna utjecale su na značajno smanjenje poreznog opterećenja samo onih sa većim plaćama. Cilj ovakvih promjena je zadržati visokoobrazovane stručne kadrove i stimulirati ih da ostanu živjeti i raditi u Republici Hrvatskoj.

Tablica 4. Osobni odbici 2016./2017.

OSNOVICA	IZRAČUN 2016.	NOVI ZAKON OD 01.01.2017.
OSNOVICA	2.600,00	2.500,00
UZDRŽAVANI ČLAN	0,5 X 2.600,00 = 1.300,00	0,7 X 2.500,00 = 1.750,00
PRVO DIJETE	0,5 X 2.600,00 = 1.300,00	0,7 X 2.500,00 = 1.750,00
DRUGO DIJETE	0,7 X 2.600,00 = 1.820,00	1,0 X 2.500,00 = 2.500,00
TREĆE DIJETE	1,0 X 2.600,00 = 2.600,00	1,4 X 2.500,00 = 3.500,00
ČETVRTO DIJETE	1,4 X 2.600,00 = 3.640,00	1,9 X 2.500,00 = 4.750,00
PETO DIJETE	1,9 X 2.600,00 = 4.940,00	2,5 X 2.500,00 = 6.250,00
ŠESTO DIJETE	2,5 X 2.600,00 = 6.500,00	3,2 X 2.500,00 = 6.250,00
SEDMO DIJETE	3,1 X 2.600,00 = 8.060,00	4,0 X 2.500,00 = 10.000,00
OSMO DIJETE	3,9 X 2.600,00 = 10.140,00	4,9 X 2.500,00 = 12.250,00
DEVETO DIJETE	4,8 X 2.600,00 = 12.480,00	5,9 X 2.500,00 = 14.750,00
INVALIDI	0,3 X 2.600,00 = 780,00	0,4 X 2.500,00 = 1.000,00
100 %-TNI INVALIDI I ONI KOJI IMAJU KUĆNU POMOĆ I NJEGU	1,0 X 2.600,00 = 2.600,00	1,5 X 2.500,00 = 3.750,00

Izvor: Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine broj 115/16, članak 14., stavak 4.

4.5. Doprinosi

Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosu najznačajnija novina je da se uvode doprinosi na autorske i umjetničke naknade, te se smanjuju doprinosi na

¹⁸ Isto, članak 43., stavak 1.

¹⁹ Zakon o porezu na dohodak, Narodne novine broj 115/16, članak 19., stavak 1.

drugi dohodak. Također i umirovljenici koji ostvaruju drugi dohodak dužni su plaćati doprinose. No, umirovljenici koji obavljaju drugu djelatnost, a plaćaju paušalni porez na dohodak i zadržavaju status umirovljenika (domaća radinost i sporedna zanimanja) nisu obveznici doprinosa po osnovu paušalnog dohotka. Na postupak utvrđivanja zastare prava na utvrđivanje i prava na naplatu doprinosa koji nije uređen Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o doprinosima primijeniti će se odredbe o zastari Općeg poreznog zakona, dok će se svi ostali postupci koji su u tijeku biti riješeni prema odredbama starog Zakona o doprinosima, izuzev ako su odredbe ovog Zakona i Općeg poreznog zakona povoljnije za obveznika doprinosa.

4.6. Zaključak o poreznoj reformi u Republici Hrvatskoj

Porezni sustav svake države, pa tako i Republike Hrvatske, nije trajan ni vječan. Svaki porezni sustav podložan je manjim ili većim promjenama, s tim da se novim zakonskim rješenjima u pravilu nastoji postići što veća efikasnost i jednostavnost ubiranja poreza. Da bi se to postiglo, nužna je suglasnost svih zainteresiranih poduzetnika, političkih stranaka, interesnih skupina, udruga i sl. Od početka postojanja neovisne hrvatske države bilo je puno izmjena zakona i podzakonskih akata, no nedavna reforma poreznog sustava sigurno je najkompletnija i najobuhvatnija od svih dosadašnjih. U prvom redu je to zbog širine i vrste obuhvata raznih poreznih propisa. Naime, izmijenjeno ili dopunjeno je osam zakona, dok je sedam njih doživjelo tolike izmjene da ih smatramo novim zakonima. Kad se tu dodaju podzakonski akti, onda se reforma pokazuje kao još obuhvatnija i šira. Reforma poreznog sustava bila je nužna iz više razloga, u prvom redu zbog visokog poreznog opterećenja u odnosu na zemlje u okruženju i zemlje EU. S druge strane postojao je i velik broj poreznih oslobođenja, olakšica, izuzeća koje nisu dale očekivane rezultate. Česte izmjene poreznih propisa u Republici Hrvatskoj rezultirale su poreznom nestabilnošću i nesigurnošću, kako postojećih poreznih obveznika, tako i potencijalnih novih investitora. Isto tako, česte izmjene stvaraju problem knjigovodstvenim djelatnicima i samim poreznim službenicima, dovode do neujednačenosti u postupanju. Samo u periodu od 2012.-2015. godine napravljene su 44 izmjene i dopune propisa u poreznom sustavu. Stoga je nužno uz kvalitetnu zakonsku reformu napraviti i posložiti unutarnji ustroj Porezne uprave u cilju što boljeg, bržeg i efikasnijeg postupanja.

U svijetu nema dvije države koje imaju isti sustav oporezivanja. Puno je čimbenika koji utječu na sustav oporezivanja u cjelini pojedine države. U prvom redu, to je veličina njenog

teritorija i broj stanovnika, gospodarska razvijenost zemlje, struktura gospodarstva, pripadnost nekoj političkoj ili ekonomskoj asocijaciji, dohodak po stanovniku, stopa nezaposlenosti, politički ustroj države, kadrovska struktura i opremljenost porezne uprave itd. Osnovno načelo svakog poreznog sustava je načelo pravednosti, te se ostvarenjem tog načela može opravdati svaka zakonska izmjena i dopuna u poreznom sustavu. Što je pravedno? Bilo bi najpravednije, a što je i kao opće stajalište u svijetu i prihvaćeno, da se porez plaća prema ekonomskoj snazi, da oni koji imaju veće prihode plaćaju više poreza. U tom pravcu porezni sustav bi trebao omogućiti ravnomjerniju raspodjelu poreznog tereta, uz efikasno zahvaćanje porezne snage, čime bi se smanjila i veličina porezne utaje. No, da li je uvijek tako i da li svaka reforma poreznog sustava donosi više pravednosti u oporezivanju, te da li su s njom svi zadovoljni? Različiti pogledi i interesi donose i različita mišljenja.

Reforma poreznog sustava trebala bi pojednostaviti sustav oporezivanja i smanjiti porezno opterećenje. Jednostavnost poreznog sustava u velikoj mjeri pridonosi kvaliteti tog sustava. Da bi se to postiglo nužno je donijeti jasne i kvalitetne porezne propise kako bi se izbjegla potreba za njihovim čestim izmjenama i dopunama. Jasan zakonski okvir, bez rupa u propisima, smanjio bi potrebu za pojedinim podzakonskim aktima, pravilnicima, uputama, mišljenjima i sl. Stoga je nužno smanjiti broj poreznih oblika, smanjiti broj poreznih oslobođenja i olakšica i pojednostaviti razrez i naplatu poreza. Time bi se smanjili troškovi razreza i naplate poreza, olakšala njihova kontrola, smanjilo bi se porezno opterećenje kao posljedica neto učinka oporezivanja, povećala bi se preglednost poreznog sustava, a ujedno bi se olakšala komunikacija svih sudionika u poreznom postupku. Porezni sustav trebao bi omogućiti brze i efikasne postupke poreznih obveznika pred poreznim tijelima. Međutim, ni jedna država u svijetu, pa tako ni Republika Hrvatska, nije imuna na utjecaje pojedinih interesnih skupina pri donošenju poreznih propisa, kako gospodarskih tako i političkih. S druge strane, za očekivati je da bi porezni obveznici koji imaju jasan i točan uvid u porezni sustav i mjere porezne politike i način trošenja proračunskih sredstava za općedruštvene potrebe puno lakše podnijeli i obvezu plaćanja poreza.

5. TEORIJSKE VEZE IZMEĐU OPOREZIVANJA I RASTA

5.1. Porezne iskrivljenosti i rast

Pitanje na koji način promjene u poreznoj politici utječu na ekonomsku aktivnost i socijalno blagostanje jedno je od središnjih pitanja u makroekonomiji i javnim financijama. U teoriji se obično smatra kako su porezi negativno korelirani sa rastom, pa veći porezi donose i niže stope rasta gospodarstva. To se tumači time što porezi unose u gospodarstvo iskrivljenosti, odnosno nemaju neutralan učinak na ponašanje pojedinaca. Iskrivljenosti u gospodarski sustav unose svi porezi osim glavarina, koje su jedini neutralan, no u praksi neprovediv porez. U uvjetima poreznih iskrivljenosti mijenja se sustav poticaja za pojedince, pa su njihove odluke npr. o radu i dokolici, štednji i potrošnji drugačije nego što bi bile u svijetu bez poreza. Iskrivljenosti koje u gospodarstvo unose porezi dovode od gubitka efikasnosti koji se naziva mrtvim teretom oporezivanja ili viskom poreznog tereta. Iz toga slijedi da viša razina oporezivanja donosi veće iskrivljenosti, te dovodi do većeg gubitka efikasnosti, a shodno tome i do nižeg rasta.

U nastavku ćemo ukratko objasniti ovu uobičajenu teorijsku vezu između viših poreza i nižeg rasta.

Dakle, oporezivanje uvodi neefikasnost u gospodarstvo. Naime porezi stvaraju poticaje da ljudi promijene svoje ponašanje: na primjer, ili da rade isto kao i prije uvođenja poreza, pa smanje svoju potrošnju, ili da rade više, a manje dokoličare, pa potrošnju ne trebaju smanjivati u većoj mjeri. Bilo kako se prilagodili porezima, bit će im ipak gore nego u svijetu bez poreza, a ravnoteža će se na tržištu uspostaviti na nižoj razini outputa i višoj razini cijena. Alokacija resursa više nije Pareto optimalna, a u sustav je ušla neefikasnost koja dovodi do nižeg rasta. Oporezivanje dovodi u lošiji položaj kako potrošače, tako i proizvođače: cijena koju nakon uvođenja poreza potrošači plaćaju je viša, a cijena koju proizvođači ostvaruju je niža od cijene prije poreza. Tržište se suzilo jer se razmjenjuje manja količina dobara. Smanjenje blagostanja potrošača i proizvođača pretvara se u porezni prihod države. Zato, da bi se mogao u potpunosti razumjeti utjecaj poreza na blagostanje, valja usporediti smanjenje blagostanja potrošača i proizvođača s poreznim prihodom koji ubire država.

5.2. Oporezivanje štednje i investicija

Porezi mogu smanjiti gospodarski rast preko njihovog utjecaja na štednju i investicije. Što je veći dio dohotka koji se štedi i investira to će biti veća i buduća razina dohotka. Dakle putem utjecaja na veličinu dohotka koji se štedi, odnosno investira, porezna politika ima presudan utjecaj na buduću razinu dohotka po stanovniku.

5.2.1. Utjecaj poreza na štednju pojedinaca

Bruto štednja u privatnom sektoru formira se u domaćinstvima i u poduzećima. No veliki dio bruto štednje ide na pokrivanje amortizacije i potreban je za održavanje postojećeg kapitala. Neto štednja koju čini štednja u domaćinstvima i neraspodijeljeni profiti u poduzećima predstavlja stvarni potencijal raspoloživ za nove investicije. Najveći dio tih štednja formira se u domaćinstvima, dok neraspodijeljeni profiti čine zato samo manji dio ušteda. Kada bi sva domaćinstva štedjela istu proporciju dohotka tada bi učinak poreza na dohodak na ukupnu štednju bio isti bez obzira kako bi se porezni teret raspodijelio na pojedince. No bogati pojedinci štede više od siromašnih građana, pa se zato očekuje da porezi ubrani iz viših poreznih razreda više terete štednju nego li oni ubrani iz nižih poreznih razreda. Prema tome čini se da progresivniji porez na dohodak više opterećuje štednju nego manje progresivan porezni sustav. Iz ovog navoda moglo bi se zaključiti da smanjivanje progresivnosti sustava poreza na dohodak pogoduje porastu štednje pojedinaca, te tako pogoduje i rastu. No istraživanja pokazuju da je utjecaj progresivnosti poreza na dohodak na razinu štednje mnogo manje značajan nego što bi se moglo očekivati: zamjena progresivnog poreza na dohodak proporcionalnim mogla bi povećati štednju domaćinstava za ne više od 10% (Musgrave i Musgrave, 1988). Sklonost štednji mijenja se također i tijekom životnog ciklusa: u mladosti i starosti ona je manja nego li u srednjim godinama kada su dohoci najveći, te kada se štedi za školovanje djece, za kupovinu kuće ili stana, te za starost. Porez na dohodak utječe na štednju i tako jer snižava neto prinos od štednje, tj. snižava kamatnu stopu na štednju. U takvim uvjetima se očekuje da će štednja pasti. No štednja pojedinaca motivirana je i raznim drugim razlozima, pa njezina konačna veličina ne mora ovisiti samo o kretanju kamatne stope. Tako, na primjer, mnoga domaćinstva neće manje štedjeti kada su kamatne stope niže, jer se nalaze u razdoblju životnog ciklusa kada trebaju štedjeti za vrijeme umirovljenja.

Osim poreza na dohodak i porezi na potrošnju utječu na štednju pojedinaca. Dok je porez na dohodak u pravilu progresivan, porezi na potrošnju uglavnom su regresivni, tj. u većoj mjeri ih snose domaćinstva s niskim dohotkom. Kako je granična sklonost potrošnji tih

domaćinstava veća nego li domaćinstava s višim dohotkom, a granična sklonost štednji manja nego li u bogatih pojedinaca, to porezi na potrošnju više opterećuju ukupnu potrošnju, a manje štednju. Zato se obično zemljama s niskom stopom štednje preporuča da svoj porezni sustav u većoj mjeri usmjere na oporezivanje potrošnje jer će tako i štednja i rast biti veći.

5.2.2. Utjecaj poreza na investicije

Postojanje štednje predstavlja nužan uvjet za formiranje kapitala, no to nije i dovoljan uvjet. Naime da bi se formirao fiksni kapital, štednja se mora pretvoriti u investicije, što znači da poduzetnici moraju biti spremni investirati u izgradnju kapaciteta. Porezi mogu utjecati na razinu i alokaciju domaćih investicija. No u uvjetima integracije internacionalnih financijskih tržišta, domaće investicije ne moraju nužno biti ograničene domaćom štednjom. Tako mjere kojima se potiče porast domaće štednje ne moraju nužno značiti i porast domaćih investicija. Povećana domaća štednja može otići iz zemlje u potrazi za investicijama s boljim prinosom. Isto tako porezne poticajne mjere za povećanje prinosa od domaćih investicija mogu povećati investiranje bez povećanja domaće štednje ako je omogućen. Slobodan priljev inozemnog kapitala u zatvorenim gospodarstvima investitori će investirati do točke u kojoj je vrijednost outputa koji će investicija ostvariti izjednačena s troškovima te investicije (Musgrave, 1988). To znači da ostvareni output mora biti dovoljno velik da pokrije amortizaciju kupljenog osnovnog sredstva i kamate na kredit koji je podignut za njegovu kupnju (radi jednostavnosti pretpostavlja se da se investicija financira samo iz kredita). U terminima stopa to znači da stopa prinosa od investicije mora biti dovoljno velika da pokrije stopu amortizacije i tržišnu kamatnu stopu.

5.2.3. Oporezivanje i rizik

Obično se smatra kako oporezivanje kapitalnih dohodaka umanjuje želju pojedinaca za poduzimanjem rizičnih investicija. Naime pojedinci su spremni upustiti se u rizično ulaganje samo ako za to dobivaju odgovarajuću kompenzaciju. Rašireno je mišljenje da oporezivanje prinosa od kapitala zapravo znači oporezivanje premije za rizik koju pojedinci dobivaju zato jer su se upustili u dodatni rizik. Kao rezultat toga, želja pojedinaca za ulaskom u rizična ulaganja biti će manja. To je važno stoga, jer se smatra da je poduzetništvo ključno za vitalnost tržišta, a poduzetnici su ti pojedinci koji su glavni pokretači rizičnih ulaganja. Nesklonost poduzetnika ulaženju u nove rizične poduhvate imat će pogubne učinke na stopu rasta. No tome ne mora biti tako. Može se pokazati da oporezivanje prinosa od kapitala u uvjetima postojanja rizika ne mora značiti da će se ulaženje u rizična ulaganja smanjiti, već

upravo suprotno da će se ona potaknuti. To se može pokazati na jednostavnom primjeru uz prilično pojednostavljene pretpostavke. Poduzetnik ulaže u sigurnu i rizičnu investiciju. Pretpostavimo da se uvede proporcionalna porezna stopa i mogućnost potpunog prenošenja gubitaka na buduće dohotke. Porez snižava očekivanu stopu prinosa od rizičnog ulaganja, pa se ono čini manje privlačnim od sigurnog ulaganja. No u isto vrijeme osim što porez snižava prinos od investicije, on smanjuje i njenu rizičnost. Država naime postaje partner u investiranju. Ako je investicija uspješna država dijeli dobit. No ako je investicija promašena, država zato što je dozvolila potpuno prenošenje gubitka na buduće dohotke, dijeli gubitak. Zato jer je država spremna dijeliti rizik, pojedinac je nakon uvođenja poreza spreman povećati rizična ulaganja. Ovu je tezu iz više razloga vrlo teško dokazati (Krelove, 1995). No činjenica da bogatiji pojedinci (koji su također suočeni sa višim poreznim stopama) ulažu veći dio svoje imovine u dionice poduzeća koje se u odnosu na ostala ulaganja obično smatraju relativno rizičnim, može predstavljati razumni empirijski argument za potvrdu hipoteze da oporezivanje može zapravo potaknuti ulazak u rizik (Krelove, 1995).

5.3. Oporezivanje rada

U ovom ćemo odjeljku ukratko prikazati mehanizme preko kojih oporezivanje rada utječe na rast gospodarstva.

5.3.1. Utjecaj poreza na dohodak i doprinosa na kretanje plaća i zaposlenosti

Ekonomska teorija i empirija pokazuju da oporezivanje rada smanjuje zaposlenost i tako snižava potencijalni output. Pod porezima na rad ovdje se smatraju svi izravni nameti koji terete rad, bilo da se ubiru u obliku poreza na dohodak ili doprinosa za socijalno osiguranje. Oporezivanje rada uvodi razliku između realnog bruto troška rada za poduzeće i realne neto plaće koju prima radnik. Porezi dakle stvaraju razliku između troška rada i neto plaće koja se u ekonomskoj teoriji naziva „poreznim klinom“^[20]. „Porezni klin“ osnovna je veličina pomoću koje se analizira utjecaj poreza na tržište rada, tj. na veličinu ponude i potražnje za radom. Veličina realnog bruto troška rada određuje veličinu potražnje za radom, dok veličina realne neto plaće određuje veličinu ponude rada. Koliki će se dio poreznog klina rasporediti na poduzetnika i tim putem određivati potražnju za radom, a koliki će dio poreznog klina otpasti na radnika i tako utjecati na količinu rada koju on nudi na tržištu ovisi o mogućnosti prevaljivanja poreza.

²⁰ Porezni klin (Tax wedge) - zbog poreza nastala razlika između cijene koju plaćaju potrošači i cijene koju dobivaju proizvođači

U analizi utjecaja poreza na zaposlenost i rast ključno je dakle analizirati prevladavanje poreza. Ono ovisi o elastičnosti ponude i potražnje na tržištu rada, kao i o drugim čimbenicima koji određuju fleksibilnost plaća (na primjer pregovaračka snaga sindikata, visina minimalne plaće i sl.).

Tako na primjer, na tržištima na kojima nije jaka pregovaračka snaga sindikata, ili gdje je ponuda rada neelastična u odnosu na promjenu nadnice, poduzetnik će moći prevaliti poreze na radnika, te će doći do snižavanja neto nadnice uz zadržavanje istog bruto troška rada za poslodavca. U realnim okolnostima radnici će ipak reagirati na snižavanje neto nadnice, tj. na snižavanje svojeg dohotka. Da li će oni sada na tržištu nuditi veću ili manju količinu rada? Ukoliko prevladava učinak supstitucije, oni će nuditi manje rada, dok će više uživati u dokolici. Ukoliko pak prevladava učinak dohotka radnici će htjeti raditi više da bi nadoknadili izgubljeni dohodak, te će se na tržištu rada pojaviti veća količina rada. Dakle radnici na poreze mogu reagirati bilo da rade manje ili da rade više, u ovisnosti da li prevladava učinak supstitucije ili dohotka. Tek empirijska istraživanja mogu pomoći u zaključivanju koji učinak na danom tržištu prevladava, tj. da li će uvođenje poreza i snižavanje realne neto plaće potaknuti ljude da nude manje ili više rada.

Na tržištima gdje je pregovaračka moć sindikata snažna, a elastičnost ponude rada na promjenu plaće velika, poduzetnik neće moći prevaliti poreze na radnike. Na uvođenje poreza radnici će reagirati zahtjevima za povećanjem neto plaća. Cijena rada za poduzetnika time će se povećati, te će on smanjiti potražnju za radom. Smanjena potražnja na radom smanjuje zaposlenost, te uz nepromijenjenu upotrebu kapitala može dovesti do snižavanja rasta.

Empirijska istraživanja pokazuju da su tržišta rada većinom rigidna, tj. da veći dio poreznog tereta snose poduzetnici u odnosu na radnike (Leibfritz, Thornton i Bibbee, 1997). Dakle u uvjetima prisustva rigidnosti na tržištu rada radnici će se protiviti snošenju poreza na rad čime će potaknuti proces pregovaranja i pritiska za povećanje plaća. Tako će se povećati trošak rada za poduzetnike. Veći trošak rada za poduzetnike snižava sa svoje strane potražnju za radom, te mijenjanjem relativnih troškova rada i kapitala potiče kapitalno intenzivnu proizvodnju. Tako bi snižavanje poreznog tereta na rad, ali i smanjivanje rigidnosti na tržištu rada (preispitivanje visine minimalne nadnice i naknada za nezaposlenost, te povećanje mobilnosti radne snage) dovelo do veće ponude i potražnje za radom, čime bi s jedne strane došlo do porasta zaposlenosti, a s druge do porasta outputa.

5.3.2. Utjecaj poreza na potrošnju, na plaće i zaposlenost

Osim izravnih poreza na rad i neizravni porezi tj. porezi na potrošnju smanjivanjem kupovne moći neto plaće utječu na ponudu rada. No čini se da radnici sporije reagiraju na promjenu poreza na potrošnju, te se i utjecaji poreza na potrošnju i na ponudu rada javljaju u nešto dužem roku nego li je to slučaj s izravnim porezima. Dodatne iskrivljenost na tržištu rada unose i socijalni transferi koji također određuju količinu rada koja će se nuditi na tržištu. Tako ovaj kratki pregled odnosa poreza na rad i rasta ukazuje na svu složenost mehanizama kojim se porezi na radni dohodak mogu odraziti na rast gospodarstva.

6. TEORIJSKI OKVIR ZA RASPRAVU O VEZI IZMEĐU POREZNOG SUSTAVA I DRUŠTVENO-EKONOSKOG RASTA I RAZVOJA

Veza između poreza i društveno-ekonomskog rasta i razvoja vrlo je zastupljena tema u teorijskoj i empirijskoj literaturi. Snažniji interes za empirijskim istraživanjem ove veze pojavio se krajem 80-ih godina i početkom 90-ih godina 20. stoljeća, velikim dijelom i kao posljedica promjene političko-ekonomske paradigme u SAD-u i Velikoj Britaniji u mandatima Ronalda Reagana i Margaret Thatcher.

Utjecaj poreza na društveno-ekonomski rast i razvoj se može promatrati kroz utjecaj na promjenu efikasnosti u gospodarstvu (alokaciju resursa) te sa stajališta pravednosti (Kesner-Škreb, 2002).

Pritom se u raspravama o utjecaju na efikasnost polazi od teze kako porezi u gospodarstvo unose distorzije i djeluju na ponašanje kućanstava i poduzeća (porezi utječu na odluke pojedinaca i poduzeća o potrošnji, štednji, investicijama, ponudi rada i preuzimanju rizika), tj. mijenjaju sustav poticaja i sa sobom nose tzv. „mrtvi teret oporezivanja“^[21]. To ne bi bio slučaj kada bi porezi bili neutralni, ali jedinim uistinu neutralnim poreznim oblikom smatraju se glavarine koje je u praksi izrazito teško implementirati u porezni sustav. Što je u nekom gospodarstvu više poreznih oblika i što su oni kompleksniji, to je veći broj distorzija, što smanjuje efikasnost.

²¹ Mrtvi teret oporezivanja predstavlja smanjenje ukupnog viška (proizvođačevog i potrošačevog) na tržištu nakon uvođenja poreza.

Iako se smatra kako svi porezi unose distorzije u gospodarstvo brojna empirijska istraživanja su pokazala kako ipak postoje značajne razlike između poreznih oblika te da pojedini porezni oblici više štete rastu od drugih. Većina autora u ovom kontekstu prihvaća podjelu iz Kneller, Bleaney i Gemmell (1999), koji su porezne oblike podijelili u distorzivne i ne-distorzivne (tj, manje distorzivne), a podjela je prikazana u Tablici 5.

Tablica 5. Porezni oblici prema teorijskoj i funkcijskoj klasifikaciji

Teorijska klasifikacija	Funkcijska klasifikacija
Distorzivni porezi	Porezi na dohodak i dobit Socijalni doprinosi Porezi na plaće Porezi na imovinu
Ne-distorzivni porezi	Porezi na domaće proizvode i usluge (porezi na potrošnju)

Izvor: Kneller, Bleaney i Gemmell (1999)

Smatra se kako se štetnost distorzivnih poreza može smanjiti ako se oni maksimalno pojednostave, što je glavni argument za uvođenje i primjenu proporcionalnih poreznih stopa na dohodak i dobit (eng, „flat tax“^[22]). Ideja „flat tax-a“ je popularizirana u članku, a kasnije i knjizi Low Tax, Simple Tax, Flat Tax (Hall i Robushka, 1983), a pod utjecajem preporuka Svjetske banke i MMF-a veliki broj tranzicijskih zemalja je uveo proporcionalne porezne stope na dohodak i dobit, ali ovi porezni oblici ipak značajno odstupaju od pretpostavki Hall i Robushka (1983). CEE^[23] zemlje koje su uvele „flat tax“ u nekom obliku su prikazane u Tablici 6.

²² Proporcionalna porezna stopa (eng. flat rate tax) je ona stopa kod koje se s promjenom porezne osnovice ne mijenja visina porezne stope. Što znači da se za svaku visinu porezne osnovice primjenjuje ista porezna stopa, ali se nominalno plaćaju različiti iznosi poreza. Proporcionalna porezna stopa nije uobičajena u razvijenim gospodarstvima, čiji porezi su uglavnom temeljeni na progresivnom oporezivanju dohotka i dobiti poduzeća.

²³ Srednja i Istočna Europa, skraćeno srednjoeuropska, je pojam koji obuhvaća zemlje Srednje Europe -- (Višegradska skupina), baltičke države i jugoistočnu Europu, što obično znači bivše komunističke države iz istočnog bloka (Varšavski pakt) u Europi. Znanstvena literatura često koristi kratice CEE ili CEEC za ovaj pojam. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj također koristi izraz "zemlje srednje i istočne Europe (CEEC)" za grupu koja obuhvaća neke od tih zemalja

Tablica 6. Flat tax u CEE regiji

Zemlja	Godina uvođenja
Estonija	1994.
Litva	1994.
Latvija	1995. (napušten 2018.)
Slovačka	2004. (napušten 2012.)
Rumunjska	2005.
Češka	2008. (2013. uvedena i viša stopa)

Izvor: Blažić, 2009; Taxation Trends in the European Union

Kroz 19. stoljeće proporcionalnu stopu su prihvatile gotovo sve europske zemlje, da bi se nakon 2. svjetskog rata počela koristiti progresivna porezna stopa jer su bili potrebni veći prihodi za financiranje ratova. U posljednjih 20-ak godina proporcionalna porezna stopa doživljava neku vrstu procvata i ponovno se vraća u porezne sustave mnogih zemalja.

Sredinom 1990-ih počele su s primjenom Baltičke zemlje, Litva (33%), Latvija (25%) i Estonija (24%). 1. siječnja 2001. počinje primjena proporcionalne porezne stope od 13% u Rusiji, a zatim i u Ukrajini. Slovačka je uvodi 2003. (19%) Rumunjska 1. siječnja 2005. (16%).

Utjecaj poreza na pravednost se najvećim dijelom ogleda kroz utjecaj na nejednakosti u zemljama. Tema nejednakosti je u posljednje vrijeme vrlo zastupljena, a ključna teza je da recentna empirijska literatura pokazuje kako rast nejednakosti šteti ekonomskom rastu pa se smatra kako porezni sustavi koji adekvatno adresiraju pitanje nejednakosti mogu pogodovati rastu.

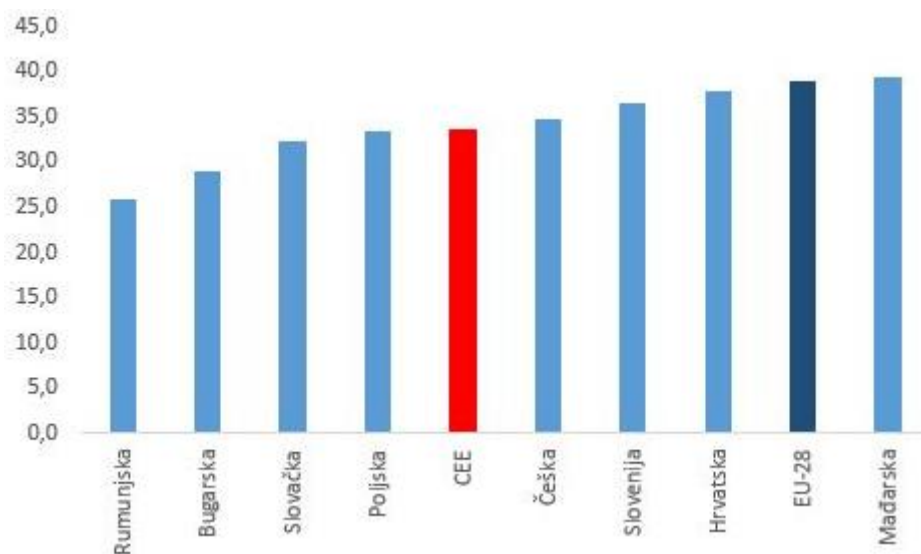
6.1. Porezno opterećenje u CEE regiji

Kratki teorijski uvod je važan za razumijevanje porezne politike u zemljama CEE regije u razdoblju tranzicije, ali i u posljednjoj financijskoj krizi. CEE regija je jedno od najzanimljivijih područja za istraživanje porezne politike budući da se razvijala pod utjecajem Svjetske banke i MMF-a jednim dijelom predstavlja i područje na kojem su se provodili porezni eksperimenti (npr. uvođenje „flat tax“), među zemljama regije postoji značajna konkurencija za privlačenje stranih investicija, ove zemlje su „prisiljene“ prilagođavati i

harmonizirati svoje porezne sustave Europskoj uniji, izložene su sličnim ekonomskim šokovima, mnoge su zemlje poznate po fiskalnim slabostima i sl.

Općenito govoreći, porezno opterećenje u zemljama CEE regije je niže u odnosu na prosjek EU, što se može vidjeti na Grafikonu 1:

Grafikon 1: Ukupno porezno opterećenje (prihodi od poreza i doprinosa u BDP-u) u CEE regiji i EU, 2016

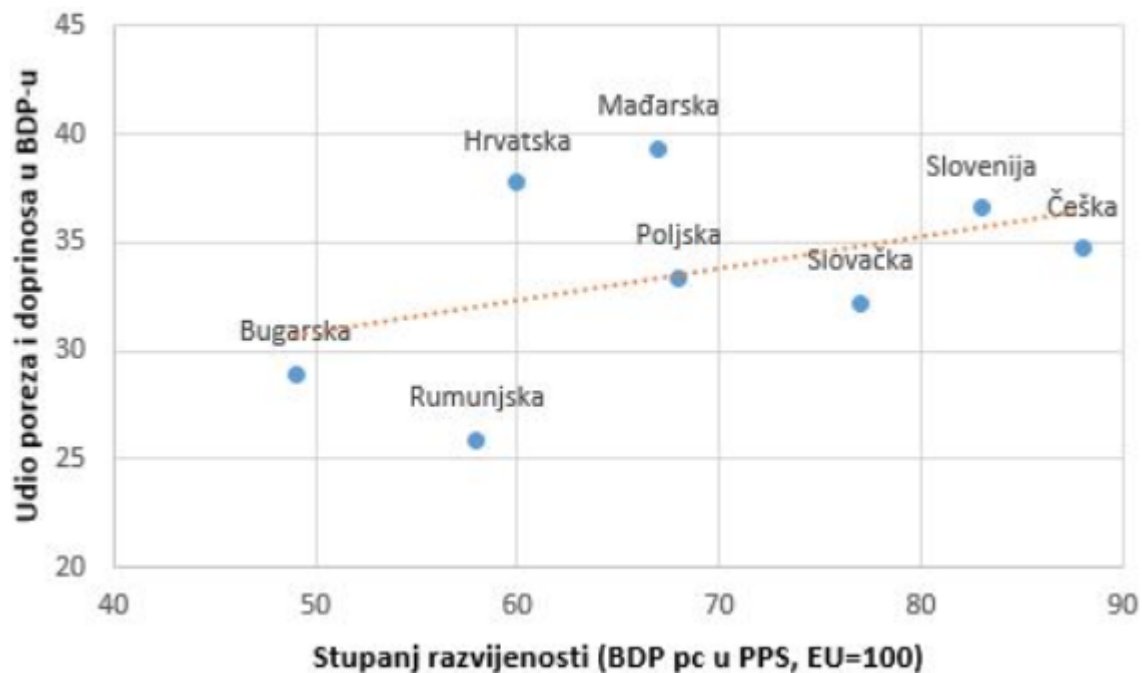

Izvor: Eurostat

Međutim, postoje značajne razlike među zemljama pa je, primjerice, porezno opterećenje u Mađarskoj više od prosjeka EU, Hrvatska se nalazi vrlo blizu prosjeka EU, a Rumunjska i Bugarska imaju značajno niže porezno opterećenje od ostalih zemalja u regiji.

Kako bi se dobio bolji uvid u stvarno porezno opterećenje prema građanima potrebno je u obzir uzeti i stupanj razvijenosti zemalja. Većina razvijenijih zemalja ima relativno visoko porezno opterećenje zbog financiranja većeg udjela javne potrošnje u BDP-u. Pravilnost da razvijenije zemlje imaju veću razinu javne potrošnje se u javnim financijama i političkoj ekonomiji objašnjava tzv. Wagnerovim zakonom. Ovaj „zakon“ govori da je s ekonomskim i društvenim napretkom neke zemlje redovito povezano proširenje državnih aktivnosti (kultura, blagostanje i sl.), iz čega proizlazi i apsolutno i relativno povećanje državnih rashoda. Na Grafikonu 2. je prikazan odnos između stupnja razvijenosti zemalja i poreznog opterećenja.

Grafikon 2: Stupanj razvijenosti i porezno opterećenje u CEE regiji u 2016

Izvor: Eurostat

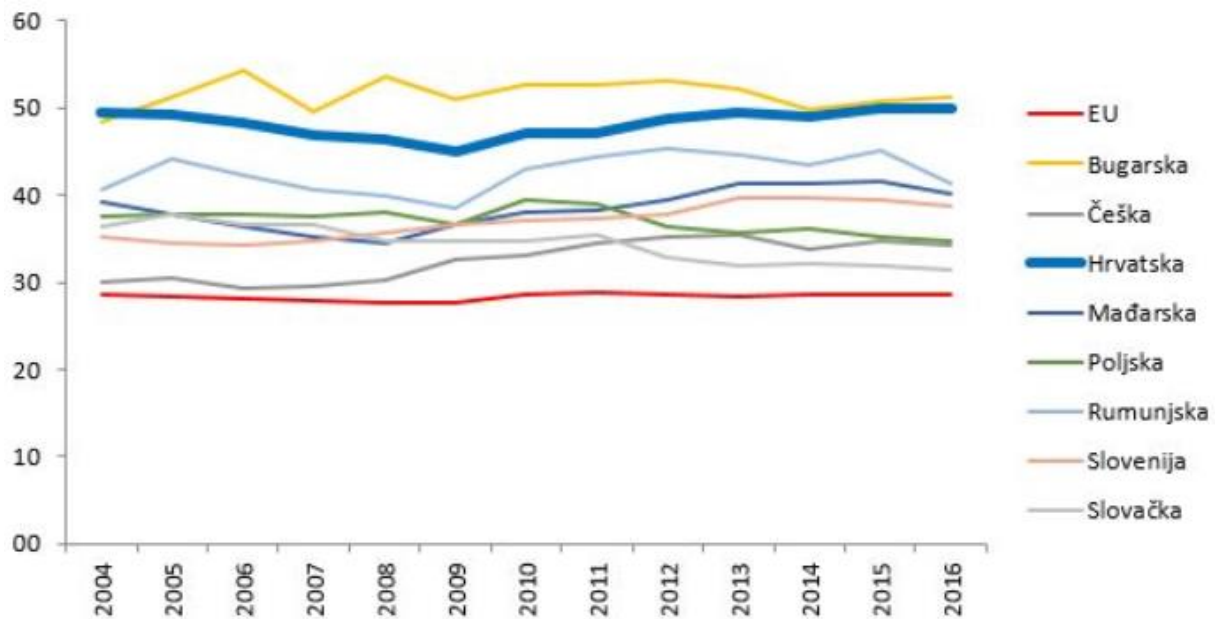
Pozitivna veza između stupnja razvijenosti i poreznog opterećenja može se uočiti i među zemljama CEE regije. Većina zemalja regije se nalazi blizu regresijskog pravca što znači da porezno opterećenje u tim zemljama približno odgovara njihovom stupnju razvijenosti. Jedine zemlje koje značajno odstupaju od pravca su Hrvatska i Mađarska, koje prema ovom pokazatelju imaju previsoko porezno opterećenje, te Rumunjska koja porezno opterećenje održava na značajno nižoj razini od one koju bi sugerirao njezin stupanj razvijenosti. Pozicije zemalja na ovoj slici su određene poreznom politikom, ali i su velikim dijelom određene i ostalim politikama koje su od početka tranzicije utjecale na njihove ekonomske performanse.

6.2. Usporedba poreznih politika u CEE regiji sa naglaskom na Hrvatsku

U nastavku teksta će se prikazati glavna obilježja porezne politike u zemljama CEE regije, s posebnim naglaskom na Hrvatsku i reakcije nositelja politike u prvim godinama financijske krize i recesije nakon 2008. godine.

Kada se promatraju porezi prema ekonomskoj funkciji može se uočiti kako je u zemljama CEE regije udio poreza na potrošnju u ukupnim poreznim prihodima značajno veći u odnosu na prosjek EU.

Slika 7: Udio poreza na potrošnju u ukupnim porezima

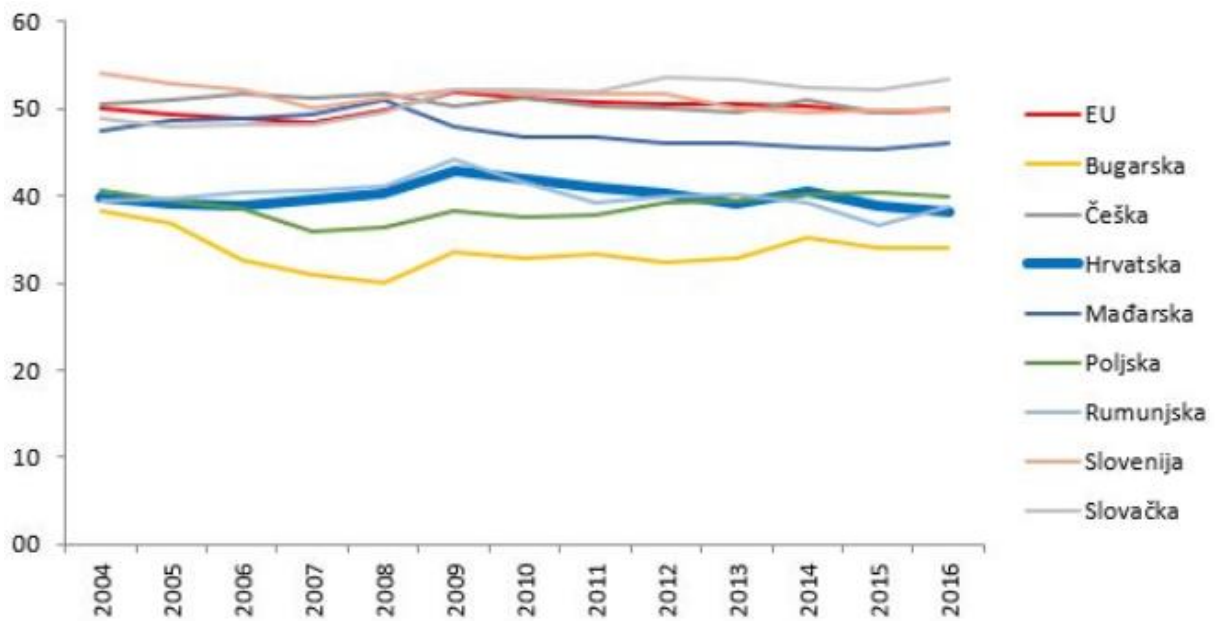

Izvor: Taxation Trends in the European Union

Najviši udio, oko 50%, imaju Hrvatska i Bugarska, dok je udio u Slovačkoj blizu prosjeka EU. Također je zanimljivo zamijetiti kako je u većini zemalja od izbijanja globalne financijske krize došlo do porasta ovog udjela, a on je najvidljiviji u Hrvatskoj (deblja tamno plava linija), u kojoj se udio poreza na potrošnju u ukupnim poreznim prihodima od 2009. godine povećao za 5pb, najvećim dijelom kao posljedica povećanja općih stopa PDV-a i različitih mjera usmjerenih na rasterećenje dohotka.

S druge strane, prema udjelu poreza na rad u ukupnim poreznim prihodima CEE regija je nešto heterogenija. Slovačka, Češka i Slovenija porezno opterećenje rada imaju na razini ili iznad prosjeka EU, dok je ono u Bugarskoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj i Poljskoj značajno niže. Pritom se u Hrvatskoj na ovom grafikonu još bolje vide posljedice poreznih mjera usmjerenih na porezno rasterećenje dohotka od rada nakon početka recesije.

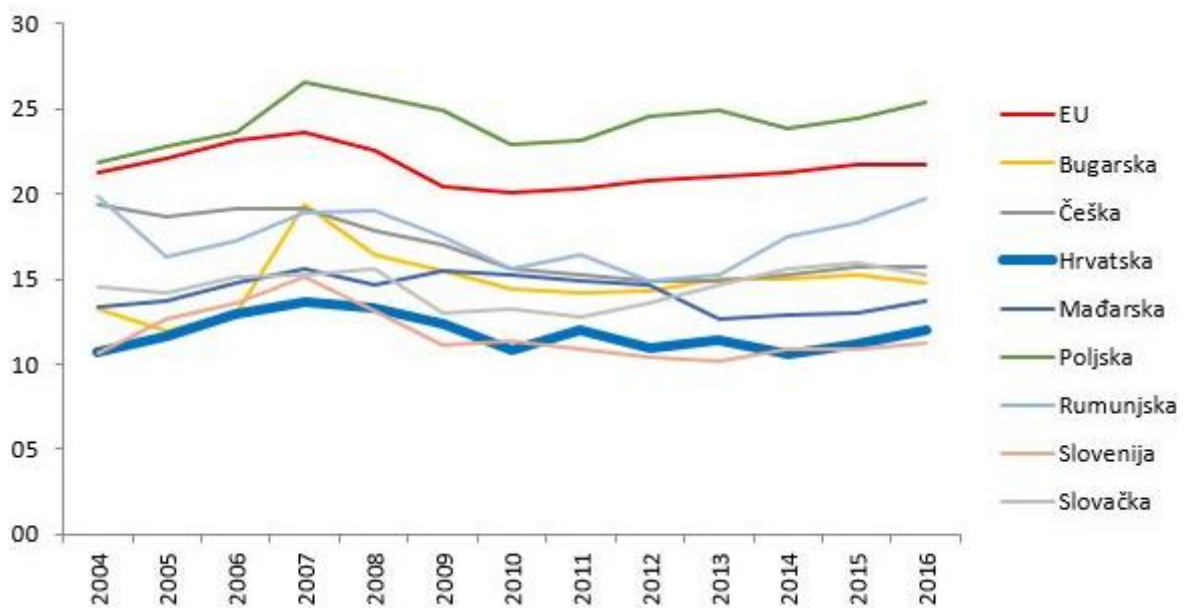
Slika 8: Udio poreza na rad u ukupnim porezima

Izvor: Taxation Trends in the European Union

Najveća heterogenost u CEE regiji se može uočiti u prihodima od poreza na kapital, koji su prikazani na Slici 9.

Slika 9: Udio poreza na kapital u ukupnim porezima

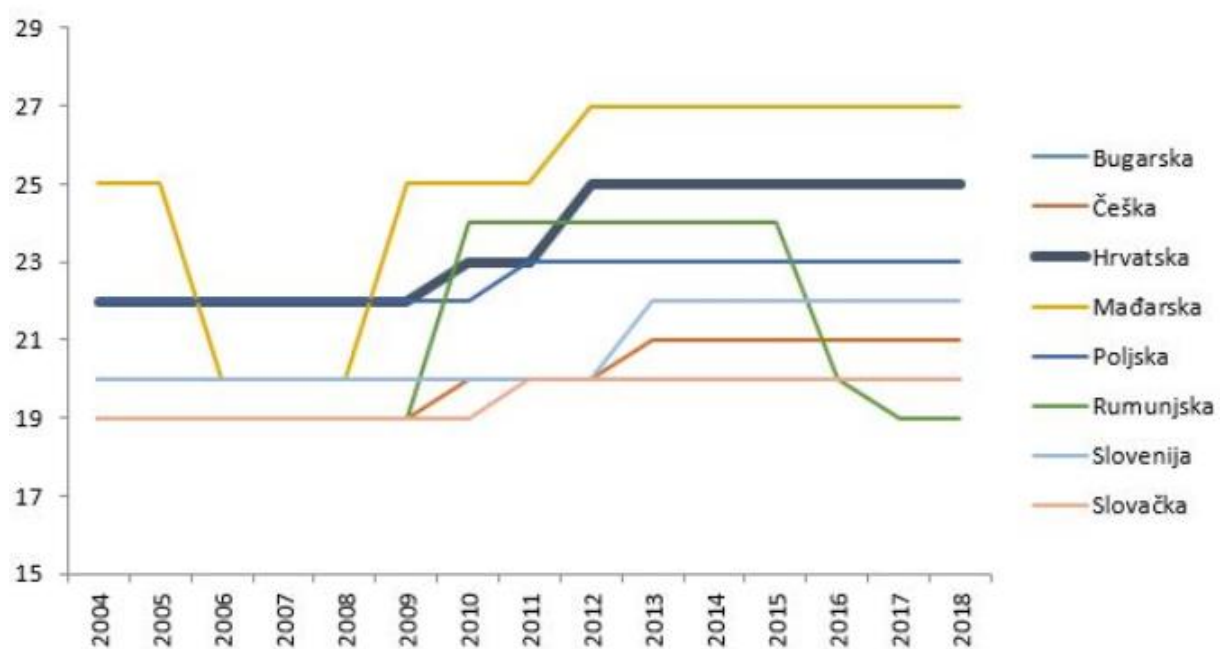

Izvor: Taxation Trends in the European Union

Hrvatska i Slovenija imaju najniži udio prihoda od poreza na kapital u promatranoj skupni zemalja, koji se kreće oko 12%. Poljska ima najveći udio prihoda od poreza na kapital, od oko 25%, što Poljsku pozicionira i iznad prosjeka EU. Zanimljivo je zamijetiti i da je od krizne 2008./2009. godine samo mali broj zemalja značajnije povećao ovaj udio, samo Rumunjska i Slovačka.

Kako bi se ova kretanja bolje razumjela na sljedećim slikama je prikazano kretanje nekih temeljnih poreznih stopa.

Slika 10: Standardna stopa PDV-a

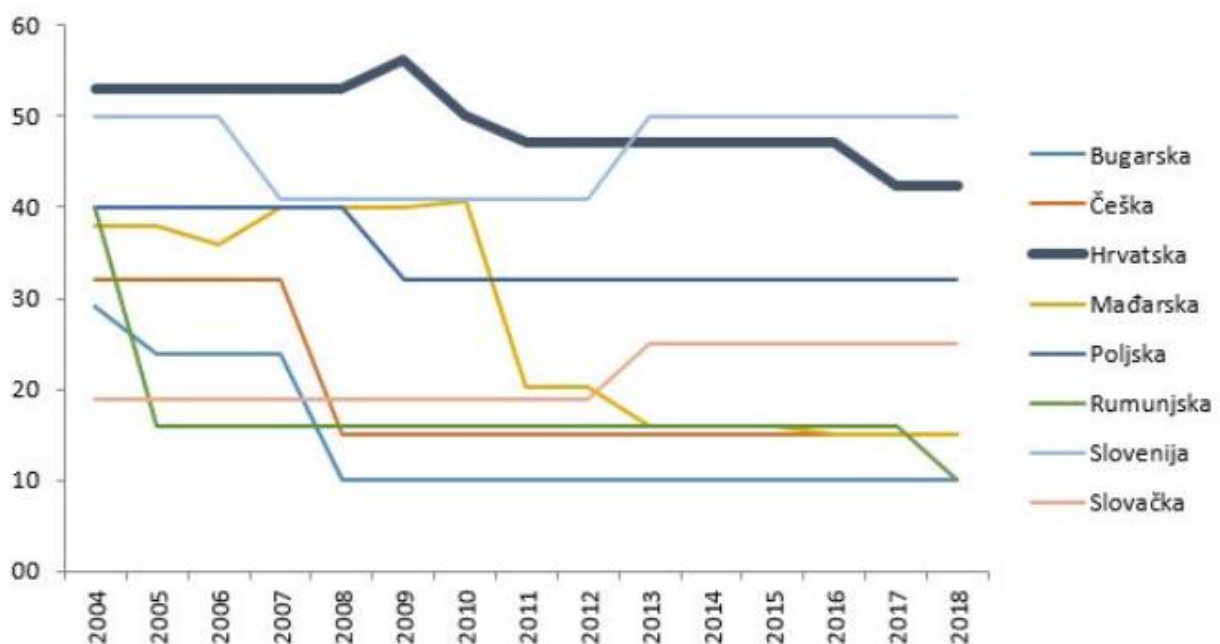

Izvor: Taxation Trends in the European Union

Slika 10. pokazuje da su sve zemlje u CEE regiji na krizu, prije ili kasnije, reagirale povećanjem standardne stope PDV-a. Ovu je mjeru koristila i Poljska, jedina zemlja u promatranoj skupini zemalja koja nije zabilježila recesiju. Sve su zemlje, osim Rumunjske, do početka 2018. godine zadržale standardne stope PDV-a na višim razinama u odnosu na pred-krizno razdoblje. Rumunjska je u 2018. godini, u paketu snažnom fiskalnog stimulansa standardnu stopu PDV-a vratila na razinu iz 2009. godine.

Na Slici 11. je prikazano kretanje najviše stope poreza na dohodak (uključujući prireze i ostale namete koji se obračunavaju na iznos poreza na dohodak). Slika pokazuje kako je većina zemalja nakon izbijanja krize počela značajno snižavati opterećenje rada te su u najvećem broju zemalja porezne stope i dalje niže u odnosu na 2008. godinu. Jedine iznimke su Slovenija i Slovačka koje su povisile najviše stope poreza na dohodak te Češka koja nije intervenirala u porezni sustav s izmjenama ove stope. Zanimljivo je zamijetiti kako se Hrvatska prema ovom pokazatelju uistinu nalazi među zemljama s najvećim opterećenjem, što je često korišten argument zagovornika daljnjeg rasterećenja dohotka od rada.

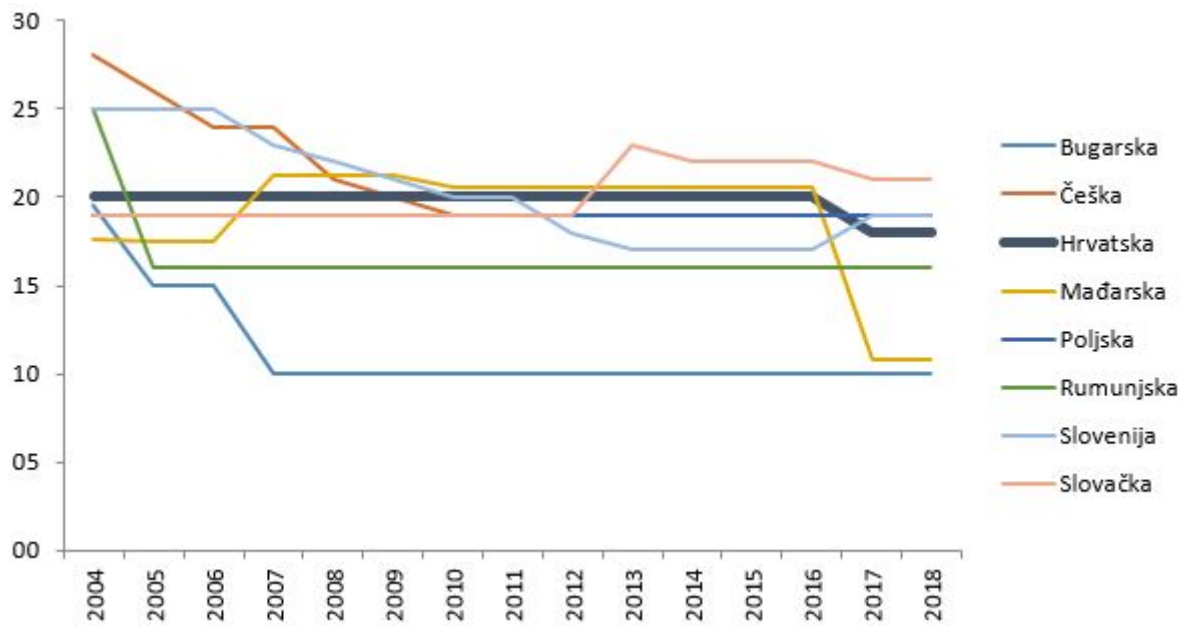
Slika 11. Najviša stopa poreza na dohodak (ukupna)

Izvor: Taxation Trends in the European Union

Stopa poreza na dobit se u većini zemalja regije značajno snižavala u razdoblju prije krize (Slika 12), što se može velikim dijelom opisati kao jednim od sredstava za privlačenje stranih investitora. Nakon izbijanja krize samo je Češka reagirala s blažim snižavanjem stope, dok je u ostalim zemljama ona ostala relativno konstantna. U posljednjih nekoliko godina došlo je do značajnog smanjenja stope u Mađarskoj, blagog smanjenja u Hrvatskoj te povećanjem u Sloveniji. Međutim, važno je istaknuti kako su gotovo sve zemlje u regiji koristile različite druge mehanizme kako bi u promatranom razdoblju stimulirale investicije, poput poreznih olakšica, poticaja, posebnih zakona i sl.

Slika 12. Temeljna stopa poreza na dobit

Izvor: Taxation Trends in the European Union

7. ZAKLJUČAK

Porezi kao neizostavan dio svih ekonomija svijeta i kotačić bez kojeg iste ne bi mogle opstati, sastavni su dio svakodnevnice svakog od nas. Bez obzira na to smatramo li kako su pravedni ili manje pravedni, progresivni, regresivni ili pak neutralni, previsoki, preniski, prevelikog opsega ili specifični, razumljivi ili nerazumljivi, jedno je za sve njih isto – trebaju biti plaćeni. Ili bi barem trebali biti.

Plaćanje poreza ovisi o puno faktora. Ovisi o stavovima ljudi u pogledu raspolaganja poreznim prihodima, o visini samih poreznih nameta, o njihovoj etičnosti, ali i o brojnim drugim faktorima. Istraživanja tako pokazuju da su zemlje koje mnogi s razlogom smatraju najrazvijenijim u svijetu, najefikasnije u prikupljanju poreznih prihoda, čemu svakako u prilog idu i navike ljudi svjesnih da će država iste uravnoteženije i kudikamo efikasnije raspodijeliti od njih samih. I takvo uređenje uglavnom vrijedi u zemljama kao što su Njemačka, Norveška, Švedska, ali i Južna Koreja, SAD, i brojne druge. Na našu žalost, ne i Hrvatska.

Porezno opterećenje radne snage važan je instrument porezne politike kojim se utječe na razinu osobne potrošnje i na zaposlenost. Međunarodna usporedba poreznog opterećenja radne snage važan je i neizostavan element kod analize položaja Republike Hrvatske u području EU i između zemalja OECD-a. Međutim, pri analizi je potrebno uzeti u obzir ograničenja, odnosno strukturalna obilježja i razlike pojedinih zemalja.

Poreze treba plaćati. To je nedvojbeno. Porezi su preduvjet razvoja svake ekonomije svijeta jer stvaraju preduvjete za kapitalne investicije, jer se time osiguravaju prijeko potrebna sredstva za bolja, efikasnija javna dobra koja će služiti na dobrobit svim građanima zemlje. No, nije ključ samo u poreznim obveznicima. Prepreke su katkada znatno veće i kompleksnije. Nepremostive. Neiskorjenjive.

8.SAŽETAK

Na početku rada postavili smo osnovne ciljeve, a to su: objašnjenje poreza; objašnjenje kako su porezi nastali; naveli i objasnili njihovu podjelu na izravne i neizravne poreze; naveli i objasnili glavna načela poreznog sustava i kroz kratki primjer objasnili što je to prevaljivanje poreza te pomoću tablice u kojoj su prikazani iznosi i postoci izdvajanja dohotka s obzirom na vrstu poreza i visinu dohotka objasnili pravednost u oporezivanju i učinke tog istog oporezivanja.

Nakon uvodnog dijela rada, krenuli smo na analizu utjecaja hrvatskog poreznog sustava na tržište rada. Posebno smo objasnili svaki najznačajniji porezni oblik u Republici Hrvatskoj i naveli njihove reforme kroz povijest hrvatskog poreznog sustava. Vidjeli smo da porez na rad, porez na potrošnju i socijalni transferi kojim se potiče rad imaju utjecaj na plaće i (ne)zaposlenost.

U četvrtom dijelu rada pozabavili smo se teorijskom vezom između oporezivanja i rasta. Objasnili ovu uobičajenu teorijsku vezu između viših poreza i nižeg rasta, odnosno prikazali kako porezi djeluju na štednju pojedinca, investicije te značaj prisutnosti rizika. U nastavku četvrtog dijela rada dotakli smo se oporezivanja, odnosno utjecaja poreza na dohodak i doprinosa na kretanje plaća i zaposlenosti te utjecaj poreza na potrošnju, na plaće i zaposlenost.

U petom dijelu rada riječ je o poreznom opterećenju u CEE regiji sa naglaskom na Republiku Hrvatsku. Kroz tablice i grafikone dajemo prikaz ukupnog poreznog opterećenja, stupnja razvijenosti i poreznog opterećenja u CEE regiji, udio poreza na potrošnju u ukupnim porezima, udio poreza na rad u ukupnim porezima, udio poreza na kapital u ukupnim porezima, standardne stope PDV-a, najviše stope poreza na dohodak, te temeljne stope poreza na dobit.

U posljednjem dijelu ovoga rada dotakli smo se teme o utjecaju financijskog sustava na gospodarstvo te međuovisnosti financijskog sustava i gospodarstva.

SUMMARY

At the beginning of the work, we set the basic goals, and those are: explanation of taxes; an explanation of how taxes are incurred; specified and explained their allocation to direct and indirect taxes; specified and explained the main principles of the tax system; by review of the table in which the amounts and percentages of income allocation were presented, with regard to the type of tax and the amount of income, explained the fairness of taxation and the effects of that same taxation.

After the introductory part, we started to analyze the impact of the Croatian tax system on the labor market. We have specifically explained each of the most significant tax forms in the Republic of Croatia and adduce their reforms through the history of the Croatian tax system. We have seen that labor taxes, consumption taxes and social transfers encouraging work have an impact on wages and (non)employment.

In the fourth part, we explained the theoretical connection between taxation and growth. We have explained this common theoretical connection between higher taxes and lower growth, show how taxes affect on individual's savings, investment, and the importance of risk exposure. In the fourth part of our work we have touched on the taxation, the impact of income tax and contribution on wage and employment trends, and the impact of taxes on consumption, wages and employment.

In the fifth part, its about a tax load on the CEE region with a focus on the Republic of Croatia. Through tables and charts we give an overview of the total tax load, the stage of development and tax load in the CEE region, the share of taxes on consumption in total taxes, the share of work taxes in total taxes, the share of capital tax in total taxes, the standard rate of VAT, income tax rates, and basic income tax rates.

In the last part of this paper, we have touched the themes of the financial system's impact on the economy and the interdependence of the financial system and the economy.

9. POPIS SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA

Popis slika:

Slika 1. Model utjecaja financijskog sustava na gospodarski rast

Slika 2. Konceptualni model istraživanja utjecaja financijskog sustava na gospodarski rast

Slika 3. Financijski sustav i tok sredstava

Slika 4. Načela poreznog sustava

Slika 5. Mrtvi teret oporezivanja

Slika 6. Podjela poreza s obzirom na razinu vlasti

Slika 7. Udio poreza na potrošnju u ukupnim porezima

Slika 8. Udio poreza na rad u ukupnim porezima

Slika 9. Udio poreza na kapital u ukupnim porezima

Slika 10. Standardna stopa PDV-a

Slika 11. Najviša stopa poreza na dohodak (ukupna)

Slika 12. Temeljna stopa poreza na dobit

Popis grafikona:

Grafikon 1. Ukupno porezno opterećenje (prihodi od poreza i doprinosa u BDP-u) u CEE regiji i EU, 2016

Grafikon 2. Stupanj razvijenosti i porezno opterećenje u CEE regiji u 2016

Popis tablica:

Tablica 1. Iznos i postoci izdvajanja dohotka s obzirom na vrstu poreza i visinu dohotka

Tablica 2. Izračun plaće, 2016./2017.

Tablica 3. Paušalna porezna osnovica

Tablica 4. Osobni odbici 2016./2017.

Tablica 5. Porezni oblici prema teorijskoj i funkcijskoj klasifikaciji

Tablica 6. Flat tax u CEE regiji

10. POPIS LITERATURE

1. Nikolić Nikša: Počela javnog financiranja; Ekonomski fakultet Split, Split 1999
2. Anamarija Šeparović. 2009.: UTJECAJ POREZNOG KLINA NA NEZAPOSLENOST U ZEMLJAMA OECD-a I USPOREDBA S HRVATSKOM
3. Kesner-Škreb M.: „Porezna politika i gospodarski rast“, Privredna kretanja i ekonomska politika, broj 73, 1999.
4. Reić, Z. i Mihaljević Kosor, M. (2014): Ekonomija, Ekonomski fakultet u Splitu, Split
5. Kesner-Škreb M., Kuliš D.: „Porezni vodič za građane“, Drugo izdanje, Zagreb, 2010.
6. Petrović, S., Ceronja, P. (2013): Osnove prava društava: Sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb.
7. Vrdoljak Raguž I., Hazdovac K.: „Društveno odgovorno poslovanje i hrvatska gospodarska praksa“, pregledni rad, Oeconomica Jadertina I, 2014.
8. Hrvatska enciklopedija. Službena web stranica: www.enciklopedija.hr
9. Institut za javne financije: „porezni vodič“. Službena web stranica: www.ijf.hr
10. OECD. Službena web stranica: www.oecd.com
11. Porezna uprava: „Hrvatski porezni sustav“, Mfin, Zagreb, svibanj 2016
12. Zoran Jančević, Josip Supić (2015): Hrvatski porezni sustav
13. Institut za javne financije; Porezni vjesnik (2015): Porezni nadzor
14. Ivica Urban: Porezno opterećenje rada u Hrvatskoj: <http://www.ijf.hr/newsletter/47.pdf>
15. Porezna uprava: „Porez na dodanu vrijednost“. Službena web stranica: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/
16. Zakon o porezu na dohodak, NN 177/04. Službena web stranica: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>
17. Zakon o porezu na dohodak, NN 177/04. Službena web stranica: <http://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit>

18. Europska komisija: „VAT“. Službena web stranica: Europska komisija: VAT. Dostupno na https://ec.europa.eu/taxation_customs/
19. Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr/>
20. Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat>
21. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <http://www.mirovinsko.hr/>
22. Hrvatski zavod za zapošljavanje, <http://www.hzz.hr/>
23. Ministarstvo financija, <http://www.mfin.hr/>
24. Uzroci nezaposlenosti u tranzicijskim zemljama i u Hrvatskoj: <http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/2.3.html>